

Encián

II. sorozat • VII. évfolyam • 1. (62.) szám
2012. március

Előszó helyett.....	3
Turistatörténet	5
A brassói turizmus története az államosításig	5
Tudod-e?	24
A GPS-ről (I.).....	24
Turista tízparancsolat.....	29
A túrázás tízparancsolata	29
Túrafelszerelések.....	31
Honismeret	33
A hegyi turizmus dicsőítése.....	33
Természetfotók	41
Keresztény-havas.....	41
Irodalom	44
Ősszel a Cenk alatt.....	44
A hű turista örökké fiatal	45
Túraajánló	47
A régi út.....	47
Csukás-hegység – a Kárpátok egyik gyöngyszeme.....	51
Encián-krónika	58
Indulunk	58

Műemlékvédelem	61
Sétára hívlak... a Köszörű (Graft)-patak menti várfalakhoz.....	61
Gyerekoldal	66
Kirándulás a Bolnokra.....	66
Vártemplom-túra.....	67
Beszámoló	71
Az EKE-Brassó 2011-es beszámolója – V. tevékenységi jelentés.....	71
A 900. BL-túra.....	79
Könyvajánló	85
Keresztény-havas.....	85
A következő szám tartalmából	88

Előszó helyett

„A hegyóriásokkal szemben eltörpül az emberi nagyság és hatalom: a tavasz bájai mellett elhomályosodik az emberi szépség; a természet kincseihez mérten koldus az emberi gazdagság; a teremtés bölcs rendjéhez képest tévelygés az emberi okosság. A természetben elmélkedve gyönyörködés, tehát az igazi turistaság óvó és gyógyító szere a nagyzásnak és döllyfnek, a hiúságnak és irigységnek, a hivalkodásnak és fukarságnak, az önhittségnek és elbizakodásnak. A természet ölén eltűnnek a mesterséges különbségek; MINDNYÁJAN EMBEREK ÉS TESTVÉREK VAGYUNK.”

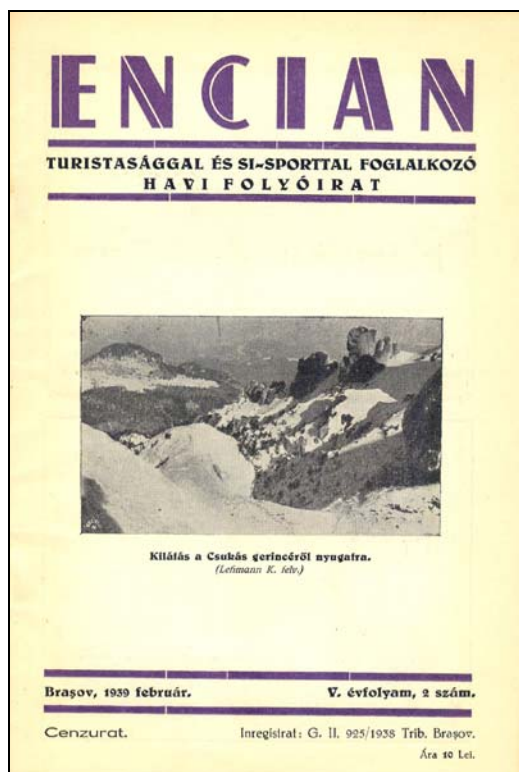
dr. Herrmann Antal ■

Tomos Tünde: *Mesél az erdő...*

A 900. BL-túrán jelentette be Ambrus Attila, a Brassói Lapok igazgatója, hogy miután néhány pillanattal korábban konzultált dr. Kovács Lehel Istvánnal, aki elfogadta, hogy önkéntes főszerkesztője legyen az új *Enciánnak*, 2012 márciusában újraindítja a kiadó a hajdan sikeres brassói turista folyóiratot. Személyesen felkérte a Brassóban tevékenykedő turista egyesületek vezetőit, legyenek társszerkesztői az új *Enciánnak*. Felkérésére az EKE és a BL-turistái válaszoltak pozitívan. Továbbra is várjuk a többi turista egyesület csatlakozását!

Az *Encián* negyedévente – márciusban, júniusban, szeptemberben és decemberben – jelenik meg. Kereskedelmi forgalomba nem kerül. Előjegyezni a turista egyesületek vezetőinél lehet. ■

Kovács Lehel István
klehel77@yahoo.com

A brassói turizmus története az államosításig

Brassó hegye a *Keresztény-havas*. Talán egyszerűen azért, mert ez van a legközelebb a városhoz. A Fogarasi-havasok, Bucsecs, Királykő, Nagy-kőhavas, Csukás távolabbról övezik a várost, így majdnem minden brassóinak első túraútja a Keresztény-havasra vezet.

A hegy környéke a legrégebbi időktől fogva lakott volt, de első megmászóinak nevét vagy nemzetiségét nem ismerjük. Ezek a favágó, szénégető, vadászó, gyűjtögető, állattenyésztő népek szükségszerűen ismerték a Keresztény-havast, valószínű, hogy elnevezték a patakokat, dombokat, legelőket, réteket, sziklákat, csúcsokat, és az is valószínű, hogy számos mai helynevünk gyökere is ezekben a régi nevekben keresendő.

Tény azonban, hogy az idetelepedő magyarok, szászok, románok továbbra is úzték a Keresztény-havason az előbb említett foglalkozásokat. A fennmaradt írásos emlékek megerősítik a keresztény-havasi kaszálók, legelők, szénégető, gyapjúfeldolgozó stb. helyek meglétét.

A szász tanuló ifjúság már Honterus idejében szívesen látogatta a hegyet. Az 1543-ban alapított szász gimnázium diákjai minden évben meglátogatták a havast, itt tartották játékokkal és jókedvvel telt évszáró ünnepélyüket, de havonta egyszer túrákat is szerveztek ide. Ez a rendszeres természetjárás 1716-ig tartott, ekkor rövid időre megszűnt, majd – nem annyira rendszeresen – újrakezdődött.

Déryné Széppataki Róza (Jászberény, 1793. december 23. – Miskolc, 1872. szeptember 29.) első magyar opera-énekesnő, a vándorszínészet korának legnépszerűbb színésznője, 1826. májusában látogatta meg Brassót. Naplója szerint, ekkor gyalogszerrel mászták meg a város felől a Cenket, míg a szekerekre felpakolt elemózsia Déryné cselédje kíséretében a hegy lábánál elterülő erdő felé tartott, hogy mire az éhes kirándulók odaérkeznek, szépen terített fű, ízletes gulyás, túrós galuska és rántott csirke várhassa őket. A visszaemlékezés szerint a falatozásig minden szép rendben ment, de akkor egy hirtelen jött felhőszakadás ugyancsak elmosta a kirándulást és az asszonyok habkönnyű ruháit. Déryné is kivágott cipőben, fehér vasalt mollruhában és rózsás tüllkalapban érte az eső. A kocsikat csak estére rendelték vissza, s így gyalogszerrel indultak le a vízmosásos, sáros úton. A színésznő bevállása szerint ez azonban nem sokat rontott a társaság pompás hangulatán.

A Cenk csúcsáról 25 szerpentinén mehetünk le a városba. A turista-utat 1837-ben építették ki.

1857-ben két középiskolás, a későbbi híres orvos Eduard Gusbeth (Brassó, 1839. augusztus 30. – Brassó, 1921. április 12.), valamint Eduard Copony először mászták meg a télen (novemberben) a Keresztény-havast. Ezt az első sikeres erdélyi téli hegymászást – a kor nagy teljesítményét – hosszasan kommentálták a korabeli újságok. Megjegyzendő, hogy a Keresztény-havas második téli megmászása csak 1870-ben sikerült.

A hegymászás, mint turistamozgalom, csak a XIX. század második felében kezdett fellendülni.

Az első turista egyesület, az Alpine Club Londonban alakult meg 1857-ben, ezt követte 1862-ben az Österreichischer Alpenverein, majd 1863-ban a Schweizer Alpen Verein és a Club Alpino Italiano. A magyarországi térhódításhoz 10 év kellett: 1873. augusztus 10-én alakult meg Ótátrafüreden a Magyarországi Kárpát Egyesület (MKE). A magyarországi egyleti közjog is ekkor forrott ki, egyesületek bejegyzéséről csak 1873. április 29-től beszélhetünk.

Ugyanebben az évben Brassóban létrejött a Siebenbürgischer Alpen Verein (SAV), amely 1881-ben beolvadt az 1880-ban Nagyszebenben megalakult **Siebenbürgischer Karpaten Verein** (SKV) szervezetbe.

A Cenk csúcsa alatt 1873-ban kilátót létesítettek, majd egy sziklaüregben vendéglőt rendeztek be. Bethlen András földművelésügyi miniszter

1891-es látogatásának emlékére a helyet Bethlen-barlangnak nevezték el. 1905-ben kibővítették, 1977-ig működött, akkor leégett.

Bethlen-barlang a Cenken

Az SKV brassói osztálya, 1881-ben a Királykőn, 1882-ben a Bucsecsen és 1883-ban a Keresztény-havason menedékházat avatott, 1884 folyamán a Nagy-kőhavason, a Csúrkő mezején épített egy kis famenedéket.

1883-ban egy Berger nevű főhadnagy tisztiszolgájával megmászta télen a Királykőt, 1884-ben pedig negyedmagával, a bal oldali kanyonon keresztül a Bucsecs hegységet.

Az erdélyi magyarok 1888-tól kezdtek turistamozgalmakba szerveződni: ekkor alakult a Bihari Kárpát Tátra Egyesület (BKE), majd rá egy évre az Aradi Turista Egyesület (ATE). Az induláskor 35 osztállyal rendelkező Erdélyi Kárpát Egyesület (EKE) 1891. május 12-én alakult.

1890 telén Zeidner F. J. Megmászta a Bucsecst, 1891-ben pedig a Nagy-kőhavast.

1892-ben elkezdődött a brassói síelés története. Id. Ganzert Károly az Azuga és Predeal közötti dombokon síezett.

Az **EKE Brassói Osztálya** 1893. október 29-én alakult, közel 120 taggal. Alapítója Gombos F. Albin volt. Működési területe a Kiskirálykő és a Csukás-hegységre terjedt ki, a Bucsecs, a Nagykirálykő, a Keresztény-havas és a Nagy-kőhavas az SKV turistáinak a területe volt.

1894. szeptember 8-án igen érdekes kiránduláson vettek részt a brassói EKÉ-sek. Reggel 4 óra 18 perckor találkoztak a sétatéri megál-

lőhelyen, ahonnan a zord idő dacára elindultak a Tömös völgyén felfele. Már Felsőtömösnél hatalmas zivatar fogta el őket, ezért a vendéglőbe vonultak reggelizni. Evés után a társaság kivonult a szellős tekepályára s ott könnyfacsaró hidegben játszani kezdett. Az eső elálltával, 11 óra-kor felmászta a Szenes-bércen s fél óra alatt a Vladic-tetőn a Rozsnyóisziklaszoroshoz mentek. Itt kapta el őket másodszer a zivatar, s jó félórányt a Szoros szája-barlangban tanyáztak. Innen átkeltek és a Kis-Vidombák széles síkján és $\frac{3}{4}$ 4-kor érkeztek meg Rozsnyóra. A rozsnyói vendéglőben ebédeltek, majd visszatértek Brassóba, „azzal az erős tudattal, hogy ők mentették meg a turisták becsületét”.

1895-ben alapították Brassó üdülőjeként a Pojánát.

1895. március 6-án zajlott le az első keresztény-havasí sí túra. Resch Adolf sível jutott fel a csúcsra.

Menedék a Keresztény-havasí (1883)

1895-ben Méhely Lajos *Brassóvármegyei Turista Kalauz* címmel füzetet adott ki

A brassói EKE 1895. június 8-án a Kiskirály-kőn menedékházat avatott. A Csukás-hegységben, a Tészla-réten, pedig 1900 nyarán a határőrök egykori faházát alakították át menedékházzá (itt szálltak meg a Csukásra kirándulók).

1895. július 7-én az EKE Brassó vármegyei osztálya a Keresztény-havasra egy minden tekintetben sikerült kirándulást rendezett, amelyen a brassóiakon kívül idegenek is nagy számmal vettek részt. A társaság egyik csoportja a vörös, másik csoportja a sárga utat választotta, s

esti 9 órakeres havasi rózsákkal terhelve, a legvidámabb hangulatban érkeztek haza. A kirándulásban négy budapesti kedves vendég is részt vett, akik – mint kijelenték – a remek panoráma által nyújtott gyönyört; aránylag csekély fáradságukért dús jutalomnak tekintették.

Solymásy Adolf az Erdély 1897. évi 5. számában egy Keresztény-havasra szervezett kirándulásról számol be.

1898. július 10-én a Magyar Tanítók Turista Egyesületének tagjai látogatták meg Förder Sándor vezetésével a Cenket.

1899-ben az EKE Brassó megyei osztálya a Csukáson levő Tészla-tetőn menedékházat akart építeni. E célra Hosszúfalu hajlandó volt 5 forint évi bérért egy ott levő házat (Kordon-ház) átengedni, melynek átalakítási költsége 150 forintba került.

1901-ben a brassói EKE kirándulást szervezett a határvonal bejárására, K. Fodor János beszámolót írt erről az Erdély 1901/8–10. számában.

1902. októberében leégett a nagy-kőhavas menedékház, 1903 végén pedig a Kiskirálykőn lévő menedékház. E két tragédia hatására döntött úgy az EKE és SKV elnöksége, hogy területet cserélnek: a Nagy-kőhavas lett az EKE területe, a Kiskirálykő a SKV-jé. A Csukáson új út épült a Bretócsától a csúcsig. Szintén ekkor tervezte az EKE, hogy a Királykőre Erzsébet királyné emlékére menedékházat épít.

Az EKE országos elnökségének 1904-es beszámolójából megtudjuk, hogy *„Legnagyobb tevékenységet fejtett ki a múlt évben is (az osztályok között) a brassói osztály. Kevés anyagi eszközökkel dolgozik ugyan, de azért az útjelzések, útkészítések munkája náluk sohasem szünetelt. A Czenk, a Csukás, Donghavas, Királykő, Nagy-kőhavas rendszeres jelzései és feltárásai tesznek tanúságot a brassói osztály életrevalóságáról. A brassói osztály élén Zakariás János alelnökünk áll, a kinek ügybuzgóságát meghálálni másképp nem tudhatjuk, minthogy jegyzőkönyvi köszönet szavazását indítványozzuk. Egyik legszebb alkotásunk, Kiskirálykői menedékház azonban a múlt évben leégett. A biztosításból a brassóvármegyei osztály pénztárához 1672 kor. 78 fill. folyt be.”*

Hainiss Géza dr. az Erdély 1902/2. számában számol be a budapesti orvosi kör 1901-ben megtett kirándulásáról. Így ír: *„Kipihenvén a hosszú út fáradalmait, Kovács kollega vezetése mellett 7-én reggel felmentünk a Czenk-hegy csúcsán emelt millenniumi Árpád-szoborhoz, hogy magyar szívünk teljes áhítatával küldjük az ég felé énekbe foglalt imánkat: »Isten! áldd meg a magyart«”.*

1903-ban zajlott le a Nagy-kőhavas környéki első sítúra (Szárzötös – Szuszály – Predeál). Résztvevők: Ifj. Ganzert K., Schiel R. És Gust K. 1905-ben dr. Gusbeth feljut síekkel a Nagy-kőhavas felső nagy rétjére. November 3-án megalakult a **Kronstädter Ski Vereinigung** (KSV).

1907-ben az EKE elnöke Halász Gyula lett, miután Gombos F. Albin Magyarországra telepedett át.

1907 januárjában felavatták a pojánai melegedőt, amely az ország első síkunyhója volt.

Halász Gyula dr., a brassói EKE elnöke 1908-ban arról számolt be, hogy *„Az Árpád-émlékünnepély alkalmából Brassó egyleteit, hivatalos világát, iskoláit stb. egy impozáns ünnep keretében egyesítettük, a mely több ezer ember jelenlétében 1907. szeptember hó 15-én a Cenkötön folyt le.”*

1908 februárjában Kolbe cs. és kir. főhadnagy egy katonai járőrrel sível megmászta a Királykőt, áprilisban pedig Dik, Kamner E. és Hausleitner a Bucsecst.

1909. február 14-én zajlott le Brassó-Pojánában az első hivatalos síverseny, a Pojána – Nagy-Tölgyes – Posta rét útvonalon. 10-en versenyeztek.

1909 februárjában egy Rosmann nevű főhadnagy egy katonai járőrrel egyhuzamban sítalpakon bejárta a Keresztény-havast, Nagy-kőhavast és Csukást.

A Nagy-kőhavason 1910. július 3-án avatták fel a II. Rákóczi Ferenc fejedelem nevét viselő menedékházat, amelyet egy Predeál felől kilőtt ágyúgolyó tett tönkre 1916-ban. Az EKE az utak egy részét jelzésekkel látta el, s tömegesen kezdtek járni a havasra a brassói magyar turisták.

Az EKE Brassó megyei osztálya a nagy-kőhavas menedékház javára 1911. június 10-én este fényes sikerű művészestélyt rendezett a Dalcarnokban a Komjáthy társulat több Brassóban időző tagjának közreműködésével.

1912-ben az EKE – az 1910-ben tartott közgyűlésünk határozatából kifolyólag – a földmágnességi és meteorológiai intézet segítségével a Nagy-kőhavas meteorológiai állomást létesített.

1913-ban jött létre a predeáli Szépítőegylet, és kezdte kiépíteni az üdülőtelepet, turistautakat.

Az Erdély 1913/12. száma egy igen érdekes természeti jelenségről számol be: *„Brassóból október 12-én az E. K. E néhány tagja kirándulást*

rendezett a Nagy-kőhavasra és mikor délután két óra tájban Grünfeld Mór dr. törv. bíró, Fábry Béla kereskedelmi iskolai tanár, Aronsohn Arnold, a menedékház gondnoka és ifj. Halász Gyula tanuló följutottak a Nagy-kőhavas csúcsára, eddig még sohasem észlelt, csodaszerű látványban gyönyörködhetnek. A levegőben képződött ködpárában ugyanis szivárványszerű koszorú keretében megjelent előttük a saját alakjuk. Még csodálatosabb az, hogy mindegyik csak a saját alakját látta, de a másikat nem és a misztikus látvány több percen át tartott. Ugyanakkor Halász Gyula a Nagy-kőhavas csúcsán egy szál havasi gyopárt talált, ahol ősidők óta nem találtak gyopárt a kopár hegyoldalon.”

1920-ban menedékházat építettek a Székely-réten.

Menedékház a Székely-réten (1920)

Trianon után az új államhatalom nem ismerte el az EKE jogi személyiségét, ezért az új államrendszerben 1927. augusztus 31-én **Brassói Turista Egyesület (BTE)** név alatt jegyeztették be. Azért nem jegyezhetők be EKE név alatt, mert románra fordítva a neve megegyezett a már bejegyzett SKV nevével.

Az elnök továbbra is Halász Gyula maradt, a székhely a Kapu utca 42. szám volt.

1927-ben építették meg Predeálon a meteorológiai állomást.

1928. július 15-én egy kis faházat avattak a Nagy-kőhavason, megkezdődnek az előkészületek egy nagyszabású turistaház építésére. Ez a menedékház a legelső, SKV által épített menedékház helyére épült, és állt 1996-ig, mindaddig amíg felelőtlen, bűnös kezek szét nem hordták. A famenedékház felavatásával egyidőben megkezdődött a nagy menedékház építéséhez szükséges téglá égetése is. 1929-ben lebontották a régi EKE menedékház üszkös falait, s megindult az építkezés. A menedékház Halász Kálmán építészmérnök tervei alapján és állandó ellenőrzése mellett, Gödri Márton bácsfalusi építőmester vezetésével épült fel. A kiadások meghaladták a másfél millió lejt. Ezt az összeget a több mint 1000 BTE tag tagdíjából, a brassói Népbank, valamint más vállalatok adományából, a kibocsátott részvényekből, és Halász Gyula elnök, Pus-kás Kálmán alelnök, Kocsis Béla gyáros, Takáts József, Bartos Béla bankárok, Schütz Salamon kereskedő, Scholtz Károly, Székely Géza, Verzár Kálmán és más lelkes tagtárs gyűjtéséből sikerült előteremteni. A Nagy-kőhavason egy sítugrósáncot is építettek.

1929-ben a BTE kiadja az *Erdélyi Turista* című folyóiratot.

A negyedévente megjelenő képes turista folyóirat első száma 1929. március havában látott napvilágot. Az egyes számokban különféle szerzőktől származó változatos tartalmú turistacikkek, egyesületi közlemények, gazdag irodalmi szemle és vegyes turistarovat foglalnak helyet. A finom papíron nyomott és szép képekkel illusztrált, Halász Kálmán és Székely Géza szerkesztésében megjelenő terjedelmes folyóirat előfizetési ára egy évre 80 lej; számonként pedig 20 lej volt. Kapható volt minden nagyobb újság-árusító helyen. Szerkesztősége a Szent János utca 7. szám alatt volt.

1929. augusztus 3-án és 10-én a BTE négy tagja, Prox Alfréd, Sanhammer Raimund, Sanhammer Frigyes, Setzer Hubert feltárta a mai Hétlétra szikla-völgyét.

1930. augusztus 10-én 2000 turista jelenlétében avatták fel az új menedékházat, amely Erdély legkorszerűbb turistaszállója volt. Boldizsár Ferenc, Czell András, Ercsei Imre, Kamner Emil bevonásával ekkor építették ki a Hétlétrát is.

Szintén 1930-ban a BTE megkezdte a bolnoki turistaház megépítését, valamint a Nagy-kőhavásra és a Bolnokra hatalmas sítugrósáncokat építenek, országos sítugró versenyeket szerveznek.

A Keresztény-havason (1704 m-en) az 1930-as években építették fel az IAR repülőgépgyár menedékházát (Nagy-Krisztián menedékház, Felső ház), amely 2003. január 4-én teljesen leégett.

A Nagy-Krisztián menedékház (Felsőház)

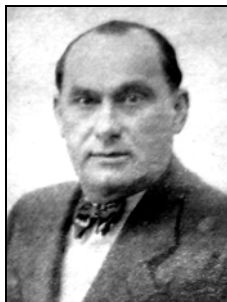
1930 őszén, az akkori Viktória Sport Club keretén belül a tagok egy része természetjáró csoportot akart alakítani. Az Árvaház utcai (ma Poarta Schei) Boros-féle fodrászüzlet kirakatában megjelent az erre vonatkozó hirdetőtábla, minek hatására egy kisebb csoport megkezdte a közös kirándulásokat. Az év végéig a 15–20 tagú, főleg fiatalokból álló csoport összeszokott, de velük járt a Viktória SC tornaszakosztályának vezetője, Tomcsányi Béla nyomdász is. Az év végéig a Hátsó Pojánában az Orendi kert nevű oldalon hevenyészett síugrósáncot építettek.

1930–31-ben vágta a sziklába a Cenken a Gábony-lépcsőket. Első szakasza a *Sziklaút*, amelyet a brassói Szépítő Egylet (Verschönerungsverein) hozott létre a Cenk mészkőfalából kirepesztve.

1931-ben BTE elnöknek dr. Takács Józsefet választották, turista titkár, írnok és síoktató Székely Géza lett, Halász Gyulát örökös tiszteletbeli elnöknek avatják. Szintén ebben az évben, szeptember 8-án Székely Géza részt vett a Budapesten megszervezett Nemzetközi Turistakongresszuson, amelyen a számos magyarországi egyesület mellett 14 külföldi szervezet is képviseltette magát.

1931. január 7-én alakult meg Brassóban, a Hosszú utca 9. szám alatt lévő, akkor Hatvani-féle vendéglő különtermében a Viktória Sport

Club Télisport és Turista alosztálya – Tomcsányi Béla vezetésével. Az év folyamán jelentős szervezési munka és számos társas kirándulás zajlott le. Novemberben és decemberben megépült a Keresztény-havas aljában a gyakorló síugrósánc, mely a későbbiekben éveken keresztül a gyakorlatok és számos síverseny színhelye volt.

dr. Takács József

1931 tavaszán indult meg Csíkban a szervezett turista-élet, amikor 30–40 ember összeállva a jóhírű Brassói Turista Egyesület tagjai közé léptek, és létrehozták a BTE Csíki Csoportját. Ferenczi Károly BTE-tag ekkor két hetes sí-tanfolyamot szervezett a csíkiak számára.

1931. június 14-én a homoródalmási cseppkőbarlangnál – amelyet Erzsébet királyné emlékére már 1899-ben az Udvarhelymegyei Tanító-Egyesület emléktáblával látott el – a BTE Orbán Balázs-emlékünnepelet szervezett négy vármegye természetbarátainak – mintegy 2000 fő – részvételével. Puskás Kálmán, a Brassói Turista Egyesület ügyvezető elnöke nyitotta meg az ünnepeket, melynek a végén a BTE emléktáblát helyezte el a barlangban. A leleplezés alkalmával Szabó Béni brassói országgyűlési képviselő mondott beszédet. Az emléktábla szövege: „*Br. Orbán Balázs emlékére a Brassói Turista-Egyesület 1931.*” A barlangot pedig Orbán Balázs-barlang névre keresztelték.

1932. január 10-én megalakult Brassóban Tomcsányi Béla elnöke alatt az **Encián Sí- és Turista Egyesület** – mivel a Viktória Sport Club keretei már szűkösnek bizonyultak, kiváltak belőle. Székhelye a Hirschner utca 21. szám alatt volt. Ez év novemberében az Encián gyakorló síugrósáncot épített a Pojánán. A sánc erős fenyőgerendákból készül el

december elejére és már meg is kezdődtek rajta a gyakorlatok, versenyek. Évente szerveztek rendszeresen lesikló és síugró versenyeket.

1932. július 28-án az Encián rendkívüli közgyűlést hívott össze, melyen román állampolgárságának rendezése miatt Tomcsányi Béla lemondott, s az egyesület bejegyztetése céljából Cristoloveanu Dumitru választották elnöknek, a bejegyzésre azonban nem került sor.

1932. augusztus 14-én a BTE részéről Halász Gyula részt vett az E-gyeskőnél épült menedékház avatásán, ahol üdvözlőbeszédet mondott.

1933-ban irodát és Encián Klubot nyitottak a Vár-utca 2 szám alatt. Elnöknek ismét Tomcsányi Bélát választották. Szintén ekkor a brassói turista egyesületek részt vettek a Székely Mikó kollégiumban megszerzett első erdélyi turista-kiállításon.

1933 augusztusában Reményik Sándor látogatta meg a Brassó környéki hegyeket, ekkor írta a *Szemeimet a hegyekre emelem* című 12 versből álló ciklusát.

1934 szeptemberének elején két brassói sziklamászó, Csallner Ervin és Goldschmidt Waldemár János megmászták az addig érintetlen Oltárkőt. Goldschmidt a háború ideje alatt az Alpokban alaposan megtanulta a sziklamászás tudományát, Csallner pedig a Királykő 2240-es magasságba érő nyugati sziklafalain tanulta meg a mászást és felejtette el a szédülést. Hat napig mászkáltak az Oltárkő oldalain. Tervszerű alapos-sággal vizsgálták át a sziklabástya minden porcikáját és tanulmányozták a feljutás lehetőségeit. A csúcra szeptember 8-án jutottak fel négy és fél órai mászás után, s tűzték ki a lobogót. Mária királyné is gratulált a teljesítményhez, a gyergyószentmiklósi közbirtokosság pedig egy-egy parcellát ajánlott fel a kiváló hegymászóknak a Gyilkostó közelében.

1934-ben a Brassói Lapok október 5., október 24., november 9., november 16-án megjelent számaiban a brassói turistaegyesületek egy turista mentőszervezet kiépítésének fontosságáról cikkeztek.

1934-től az Encián elnöke Hild János lett, aki 10 éven keresztül töltötte be ezt a tisztséget.

1935 áprilisától megjelenik az *Encián* című folyóirat Hild János főszerkesztésében. Ez évben alakult meg az **Encián Zernyesti Csoportja** is. Bartha Károly és Likwornik Rudolf pedig ping-pong csoportot alapított. A nagy-kőhavas menedékház gazdája Vitán Zoltán lett, a bolnokit pedig Kotz Mihály vezette. A Pojána és Brassó közötti forgalmat hernyótalpas autóbusz kezdte lebonyolítani (sofőr: Labeş Nicolae).

1935. szeptember 1-én avatta fel az SKV az új, emeletes menedék-házát, amelyet a régi Schuler-ház mellé épített, és ekkor kapta ez a *Julius Römer-Hütte* nevet, Julius Paul Römer (Brassó, 1848. április 21. – Brassó, 1926. október 24.) szász botanikus tiszteletére, aki 1873-ban megalapította a Siebenbürgischer Alpen Verein-t, majd 1881-től a Siebenbürgischer Karpaten Verein lelkes tagja lett.

1935. szeptember 22-én Prox Alfred öt társával először mászta meg a Picăturát észak felől.

1935-ben Lehmann Károly (Töröcsvár, 1894. március 17. – Brassó, 1990. június 1.) több próbálkozás után először mászta meg harmadmagával télen a Királykőt keleti oldalon. A Pásztor-csúcstól a Torony-csúsig helyenként 3 m-es hóban 2 nap alatt tették meg az utat, s ereszkedtek le a Curmăturán.

1936. január 11-én szervezte meg az Encián fennállásának 5 éves évfordulóját.

1936-ban megjelent Székely Géza (Brassó, 1901. február 21. – Csíkszereda, 1987. szeptember 14.) *A Nagy-kőhavas leírása* című könyve, és Halász Gyula szerkesztésében a *Brassói Útmutató* folyóirat.

1936. szeptember 26-án Kovács József és Gödri Gábor hozta be először az országba a kerekese síeket. Ekkor 23 óra alatt jutottak el kerekese síekkel Brassóból Bukarestbe.

1936 végére készültek el a Cenk útjelzései. Érdemes feleleveníteni egy pillanatra az akkori turistajelzéseket. Négy főutat jelöltek meg sárga alapú jelekkel: 1. *sárga alap, vörös vízszintes vonal*, három helyről torkolódott be a szerpentinek útba: a Fekete utcából, a Vár utcából, valamint a Katalin-kaputól. A szerpentinek felülről meg voltak számozva úgy, hogy a legalsó a 25-ös volt. 2. *sárga alap, kék vízszintes vonal* a Fekete utcából vezetett a Rakodói vízvezeték mentén a Szent János kúthoz, majd a Cenk csúcsára. 3. *sárga alap, zöld vízszintes vonal* vezetett a Gáborny-lépcsőkön a csúcsra, valamint 4. *sárga alap, fekete vízszintes vonal* jelölte a Lovagok útját a Katalin-kaputól a Cenk csúcsáig. A négy főút mellett két bekötőutat is kijelmeztek: *sárga alap, kék-vörös* jel kötötte össze a 24. szerpentinek a Gáborny-lépcsőkkel, és *sárga alap, vörös-fekete* jel kötötte össze a 19. szerpentinek a Lovagok útjával.

1936. december 25–27. között az Encián háromnapos sítúrát szervezett a Keresztény-havasra. 1938-ban is itt ünnepelték a karácsonyt.

1936-ban építették ki a Keresztény-havas első sípályáját, a *Szulinart* (Standard sípálya).

1936-ban épült fel a Királykő keleti oldalán az ADMIR román turistaegyesület tulajdonába lévő védház. A KSV is egy fedett kunyhót épített a Tóthpál tetőn. Szintén ekkor látták el a Cenket is útjelzésekkel.

1937. január 17-én, vasárnap délelőtt avatta fel a BTE a bolnoki síugrósáncát. Több százan vándoroltak már kora reggel, a csípős hidegben a Brassótól alig másfél órányira fekvő hegytetőre, melyen messze kimagaslik az ország legnagyobb síugrósánca. Dél felé piros zászló jelezte az első ugró indulását. Mindenki feszült figyelemmel kísérte, hogy lehet-e ugrani 60 m magasból, nem lesz-e csonttörés, beválik-e az annyi munkával és költséggel megépített alkotmány. Az első ugrást követték a többiek: 30–40–50–55 méteres próbaugrások. Futófelületének teljes hossza 267 m, ebből a nekifutó 81 m, lejtési szöge 39 fok. A sáncasztal hossza 6 m. A felugró rész 140 m, az ellenlejtő 40 m hosszú. A nekifutó magasságkülönbözete 36 m, a felugróé 52,5 m, összesen 88,5 m. A fordulópont 50 méterre van a sánc élétől, vagyis az ugrási lehetőség 40–65 m. A felugrási lejtőnek a szöge 36 fok. A sánc elkészítési költsége 160 000 lej volt. A kiemelt földmennyiség 1063 köbméter, a feltöltés 1069 köbméter. Mellette kisebb gyakorlósánc épült, amelyen 15–20 m-t lehetett ugrani.

1937. március 28-án királyi rendelettel, az Encián elnyerte jogi személyiségét.

1937 májusában a kolozsvári Gyopár Turistaegyesület az Encián társegyesülete lett, valamint társas viszonyba lépett a nagyváradi Sasok turistáival. Az év végén Orosz Endre kolozsvári régész egy 165 darabból álló régiség és kőzetgyűjteményt ajándékozott az Enciánnak, és ezáltal létrejött az Encián gyűjteménye.

1937-ben a BTE évi közgyűlésén Aronshon Arnold elnök az egy évtizedes egyesület örvendetes fejlődéséről számolhatott be. Három menedékház, két síugrósánc és a Nagy-kőhavas útjelzés-hálózata a legkiemelkedőbb alkotása e tevékeny egyesületnek.

Szintén ebben az évben az Encián sí- és természetjáró egyesületnek 262 tagja volt. 1936 folyamán az egyesület 21 egy-, 10 két-, valamint egy-egy három-, illetve ötnapos kirándulást rendezett. Az SKV-nak 1211 tagja volt.

1937. augusztus 22-én avatta fel az SKV új emeletes turistaházát a Kiskirálykőn.

1937. szeptember 26-án avatta fel a **România Pitorească** nevű természetjáró és sportszövetség új menedékházát a Csukáson. Neve: Casa de adăpost Alexandru Vlahuță.

1937-ben a BTE megvásárolta a Bolnokon azt a területet, amelyen az 1934-ben felépített kis vadház (menedékház) állott, és egy nagyobb szabású turistaház építését tervezte. November 28-án adta át a BTE a felújított bolnoki 6×16 m-es nagy melegedőjét. Az ünnepélyes felavatás d. e. 11 órakor kezdődött nagyszámú turista jelenlétében. Aronhson Arnold egyesületi elnök megnyitó szavai után dr. Takáts József főtitkár mondta el hatásos beszédét. Az üdvözlések során az Encián Sí és Turista Egyesület nevében Jakab Antal mondott beszédet. A beszédeket tagavatás, majd közös ebéd követte.

1937. november 5–7. között ünnepelte a BTE fennállásának tizedik évfordulóját. Az első nap díszközgyűlés, másnap jubileumi vacsora volt az egyesület nagy-kőhavasi menedékházában, harmadnap pedig kirándulások. A beszámoló szerint az elmúlt 10 évben az egyesület 3 éven át kiadta az *Erdélyi Turista* folyóiratot, a Nagy-kőhavason két, a Bolnokon egy menedékházat épített, 17 km új utat hozott létre, valamint 53 km régi utat újított fel és látott el jelzésekkel. A Csukáson 18 km-nyi távon javította fel az utakat. A Nagy-kőhavason és a Bolnokon sűgrósáncokat és sűutakat épített.

1937. november 21-én fejezte be az Encián a pojánai sűgrósáncát és tribűnjét. Az átépített ugrósánc hídjának hossza 9 m, magassága pedig 205 cm.

Az 1937–1938 évi országos sűbajnokság mű- és összetett ugrás próbáját a BTE szervezte meg a Bolnokon. A versenyt a BTE kiváló ugrója, Kovácsy György nyerte. Az ifjak közül Bedners (KSV) végzett az első helyen.

1938. szeptember 12-én avatták fel a Rencén a Mihály Nagy-vajda (Marele Voievod Mihai) menedékházat, amelyet a 2. Hegyivadász alakulat épített a Kelebuics hegy forrásainál 1230 m magasságban.

1938 októberében az Encián megvásárolta a majdnem 1000 négyzetméteres *Százforintosnak* nevezett csuklyoni kaszálót. 1938. október 30-án kezdte el itt az Encián a felépítendő melegedő alapját kiásni. November 26-án – 6 munkatúra után – már készen is állott a menedékház.

Szintén 1938-ban az ONT a Tészla-réten a régi Kordon-házhelyen fából, két helyiségből álló kis menedékházat építtetett. A felépítés körül érdemeket szerzett Lehmann Károly és az Encián 15 tagja.

1939-ben, a BTE elindította a *Brassói Turista* című havi folyóiratát Székely Géza szerkesztésében.

1939-ben az SKV elnöke Fritz Gött könyvnyomda-tulajdonos volt. A SKV-nek menedékháza volt a Bucsecsen a Malajesti völgyben, a Királykőn és a Keresztény-havason. Románia legnagyobb turista egyesülete, a **Touring Clubul Romaniei** (TCR), brassói alpesi osztályának (székhely: Gh. Barițiu utca 9.) elnöke G. Diaconescu táblabíró volt. A BTE elnöke Halász Gyula, székhelye a Kapu utca 3 sz. alatt volt. A BTE-nek menedékháza és síugrósánca volt a Nagy-kőhavason, ahova kitűnő sítutat is létesített. Útjelzései, turista útjai voltak Brassó környékén. Brassó Pojánán nagy sí-ugrósánc volt.

1939-ben a **Romániai Turista Szövetség** rendes tagjai sorába avatta a Brassói Turista Egyesületet. Szintén ekkor a BTE is megkezdte téli vetítettképes előadássorozatát. A nyár folyamán pedig új útjelzéseket festett a Nagy-kőhavas és Rence között.

Ebben az évben alakította át az ONT a Babarunkában, a 23 és fél kilométerkőnél lévő erdészházat menedékházzá, hogy a Csukást jobban meg lehessen közelíteni. Szintén az ONT turistaházat épített a Plaiul Foi-nál.

A bolnoki menedékház vezetője, Borcsa Éva, leköltözött a faluba, helyette a BTE Elekes Eleket választotta meg a menedékház gondnokának, Papp Etelkát pedig a konyha vezetőjének.

A Brassói Lapok és a Népújság *Természetjárás* címmel új rovatot indított.

1939. december 25-én a BTE lesiklóversenyt szervezett a Nagy-kőhavason, 26-án lesikló és műlesikló versenyeket a Bolnokon, 1940. január 28-án pedig serleg-ugróversenyt a Bolnokon. Az Encián síversejnyeit a Pojánában rendezte: január 7-én akadály- és lesiklóverseny a Szulináron, január 14-én futóverseny és ugróverseny a Pojánán.

1939 decemberében Szabó Béni képviselő szorgalmazta, hogy az Encián és a BTE egyesüljön. Ennek érdekében december 28-án megbeszélést hívtak össze a Székely Társaság székhelyén, azonban az elnökségek nem döntöttek az egyesülés mellett.

A szilvesztert a BTE a Nagy-kőhavason és a Bolnokon ünnepelte. Ebből az alkalomból Elekes Elek, a menedékház gondnoka rádiót vásárolt, amelyet rendszeresen működtetett is a menedékházban.

1940. február 11-én a Bolnokon szervezte meg a BTE az országos ugró és műugró versenyt. 17–18-án pedig az ugrók a bolnoki kerületi ugróversenyen szerepeltek. Ekkor került megrendezésre a Bolnok-kupa síverseny.

Szintén ebben az évben Jancsika Albert, a BTE volt brassói irodavezetője az EKE központi titkára lett. A BTE új utakat épített ki a Bolnokra és a Nagy-kőhavásra. A nyár folyamán felújította a Létrás utat is, amely a kőhullások miatt teljesen tönkrement. Az év nagy eseménye az volt, hogy a BTE tenispályát létesített a Trausch-réten és tenisz szakosztály is alakult.

1940. július 21-én a BTE *tréfás délutánt* szervezett, és dr. Takács József vezetésével *vigalmi bizottság* is alakult. A bolnoki menedékház gondnoka Papp Béla lett. A BTE elnökének dr. Takács Józsefet választották. A Bolnokon kenyérsütő kemencét építettek, veteményeskertet létesítettek, istállót építettek egy tehén számára, a menedékház nagytermében pedig kicserélték a padlót. Az étteremben, 44 m hosszúság-

ban, körös-körül polcokat szereltek a hátizsákoknak, csomagoknak. A polcok alá akasztók kerültek, a kályhák fölé pedig szárító farámák. A menedékház 1,5 m széles teraszát 3 m-re szélesítették ki, padokkal, asztalokkal, nyugágyakkal látták ezt el.

1940-ben a BTE nehéz anyagi viszonyai miatt kénytelen volt a *Brassói Turista* című folyóiratát beszüntetni (az egy évi előfizetés elérte a 120 lejt, példányonként a lapszám 12 lej volt). A II. Bécsi Döntés után az *Encián* című folyóirat is megszűnt.

A BTE-t 1941-ben hatóságilag feloszlatták, vagyonát az állam vette kezelésbe (ONT). Habár az Encián elkerülte a hivatalos feloszlatast, működését nyilvánosan mégsem fejthette ki munkás és kisebbségi jellege miatt.

1941. január 20-án az Encián a Weiss Mihály utcai Schwarzburg vendéglőben ünnepelte meg fennállásának 10. évfordulóját 60 tag jelenlétében. Ez volt az egyesület utolsó tömeges találkozója.

Közben az Észak-Erdéllyel Magyarországhoz visszatért Kolozsváron, 1941. november 22-én az EKE ismét közgyűlést tarthatott, amelyen többek között a Kolozsvárra menekült brassóiak bejelentették, hogy megalakítják az **EKE Brassói csoportját**.

1942-ben elvették az Encián Vár utcai székházát, dolgaikat a Szent János utcai ferences rendi atyáknál helyezték el.

1944-től az országos EKE korporatív testületként Erdélyi Népi Kárpát Egyesület név alatt Dél-Erdélyben is újrászerveződött.

A háború utolsó éveiben a bolnoki turistaház a hadsereg számára volt lefoglalva, ez csak 1945. augusztus 23-ika után vált ismét szabaddá.

1945. január 14-én az Encián közgyűlést tartott, amelyen számos volt BTE-tag is megjelent. Új nevet választottak: **Encián Turista- és Testnevelési Egyesület**. Ekkor választották elnöknek Ördögh Sándort, és ekkor határozták el, hogy a bolnoki menedékházra igényt tartanak. Az egyesület vezetői tudomást szereztek arról, hogy a kiürített épületben található ingó értékeket illetéktelenek széthordják, amelyből pótolhatatlan károk származnak. Ezért 1945 május 15-én, az Encián a védház sürgős átengedését kérte a helyi turista hivataltól. A bolnoki menedékházat 5 évre kibérelték az ONT-tól. A bolnoki menedékházat Schwetter Károly és Kovács Imre vették át november 15-én. A legsürgősebb javítási és takarítási munkákat az egyesület tagjai több munkakirándulás keretében végezték el. Az éveken keresztül elhanyagolt épü-

leten azonban elengedhetetlenül szükségessé vált egy nagyobb javítás eszközlése. E munkák elvégzését és az épületnek egy közös hálósobával való kibővítését, saját költségére elvállalta az Encián. Így épült meg a 25–30 személyt befogadó közös hálóterem. A teljesen elhanyagolt és ezáltal összeomlott bolnoki nagy sűgrósánc hatalmas összegeket felemésztő újjáépítésére az Encián nem gondolt, mert a sánc fekvése a Bolnoknak ezen a részén uralkodó hóviszonyok miatt nem volt akkor már megfelelő. Az 1946-ban befejezett felújítási munkálatokat dr. Shullmann, az ONT központi igazgatója támogatta 2 000 000 lej tatarozási segéllyel. A turistaház új tetőt, a ház előtt új napozót, a közös háló új deszkaburkolatot és csempekályhát kapott.

1945-ben a brassói Encián Turista- és Testnevelési Egyesület elsőként, őszinte örömmel üdvözölte a négy kolozsvári természetjáró egyesület szövetkezését, az **Erdélyi Népi Kárpát Egyesület** megalakulását. Ekkor az Encián mintegy 450 tagot számlált. Szakosztályai: Atlétikai szakosztály (alakult 1945. április 5-én, vezetője Csegezy György), Kerékpáros természetjárók csoportja (alakult 1945 nyarán, vezetője Pászka Ignác), Magashegyjárók csoportja (alakult 1945. november 15-én, vezetője Lájber Dénes), Női ritmikus tornaszakosztály (alakult 1945. júliusában, vezetője Izsák Idus), Tornaszakosztály (alakult 1945. április 5-én, vezetője Förster Balázs), Természetjárás (alakult 1945. január 14-én, vezetője Csáky Jenő), Sízó szakosztály (alakult 1945. január 14-én, vezetője Bogdán Gyula). A egyesület székhelye a Hosszú utca 4. szám alatt volt.

1946. január 17-én és 20-án ünnepelte az Encián a fennállásának 15. évfordulóját. 17-én ünnepi közgyűlés, 20-án pedig díszelőadás és ebéd volt a Redutban.

1946. május 7-én alakult meg Csernátfaluban az **Encián Hétfalusi Csoportja**. A jelenlévő 45 tag Papp Andrászt választotta elnöknek, aki az ősz folyamán lemondott, helyére október 29-én Zöldi Árpád került.

1946-ban az Encián 41 túrát szervezett a Keresztény-havasra, 14-et a Királykőre, 8-at a Bolnokra, 7-et a Bucsecsre, 5-öt a Nagy-kőhavasra stb.

1947-ben az Encián *Turista napokat* szervezett a Bucsecsen. Taglétszáma ekkor már meghaladta a 900-at.

*

Azonban minden újraéledni látszó tevékenységnek hamarosan végét vetett az államosítás.

Könyvészet

- ***: *Brassói turista*. Brassó, 1939–1940.
- ***: *Encián*. Az Encián Sí- és Turista Egyesület Hivatalos Lapja, Brassó, 1935–1940.
- ***: *Erdély*. Turistasági, Fürdőügyi és Néprajzi Folyóirat. Az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület Értesítője, Kolozsvár, 1892–1946.
- ***: *Erdélyi turista*. Brassó, 1931.
- Bălțeanu, Dan; Băcăințan, Nicolae: *Poiana Brașov*. Small Tourist Guide. Ed. Sport-Turism, Bukarest, 1984.
- Bălțeanu, Dan; Băcăințan, Nicolae: *Postăvaru*. Munții Noștri sorozat (no. 23), Ed. Sport-Turism, Bukarest, 1980.
- Bălțeanu, Dan; Băcăințan, Nicolae: *Postăvaru*. Unsere Berge sorozat (no. 48), Ed. Sport-Turism, Bukarest, 1990.
- Floricioiu, Alexandru: *Postăvarul – Piatra Mare*. Călăuza turistului, Bukarest, 1968.
- Jekelius, Erich: *A Nagy-kő-havas és Keresztény-havas földtani alkotása*. Budapest, 1914.
- Jekelius, Erich: *Das Gebirge von Brașov*. In: Ann. Inst. Géol. Roum., 19., Bukarest, 1938, 379–408. old.
- Kovács Kendi Lehel: *Nagy-kő-havas*. Erdély hegyei sorozat (no. 23), Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2005.
- Martin, Daniil: *Monografia Dârstei*. Brassó, 1930.
- Méhely Lajos: *Brassó megyei turistakalauz*. Kolozsvár, 1895.
- Nădrag, Ion: *Poiana Brașov*. Ed. Sport-Turism, Bukarest, 1983.
- Nussbächer, Gernot: *Bástyák, árkok, várfalak. Séták a középkori Brassóban*. Brassó, 1998.
- Orbán Balázs: *a Székelyföld leírása*. Budapest, 1873.
- Prox, Alfred: *Der Grosse Königstein*. In: Siebenbürgische Archiv, Köln, 1968, VII., 3. old.
- Stavros, Aristide: *Munții județului Brașov*. Brassó, 1979.
- Wachner, Heinrich: *Kronstädter Heimat- und Wanderbuch*. Brassó, 1934. ■

TUDOD-E?

Kovács Lehel István
klehel77@yahoo.com

A GPS-ről (I.)

A földrajzi szélesség és hosszúság, a magasság

A Földön minden pont helye egyértelműen meghatározható a *földrajzi koordinátarendszer* két koordinátájával: a *földrajzi szélességgel* és a *földrajzi hosszúsággal*, valamint az adott pont tengerszint feletti *magasságával*.

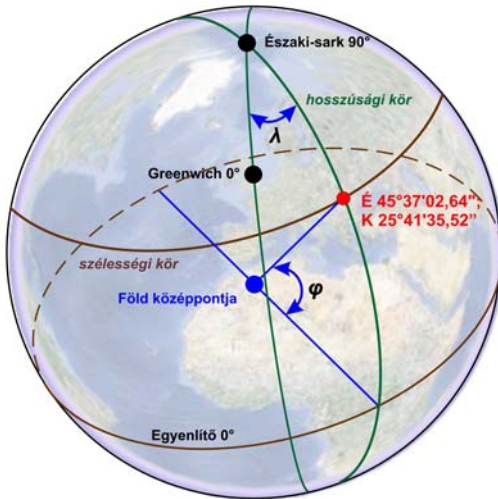
Egy pont *földrajzi szélességét* (φ) úgy kapjuk, hogy összekötjük a Föld középpontjával, majd vesszük az így kapott egyenes és az Egyenlítő síkja által bezárt szöget. Megállapodás alapján északi irányba pozitív, déli irányba negatív az érték előjele. Az azonos szélességű pontok alkotta görbe a *szélességi kör*. Az Egyenlítő (0°) a leghosszabb szélességi kör, a pólusok felé rövidülnek a körök. A szélességi körök síkjai párhuzamosak egymással és az Egyenlítővel. Az Északi-sark a $+90^\circ$, a Déli-sark a -90° -nál található.

A *földrajzi hosszúság* (λ) egy pont *meridiánsíkjának* a *kezdőmeridián* síkjával bezárt szöge. Megállapodás szerint keleti irányban pozitív, nyugati irányban negatív. A pont *meridiánsíkja* az a sík, ami tartalmazza a két pólust (Északi-sark, Déli-sark) és a pontot. Az azonos hosszúságú pontok alkotta görbe a *meridián*, vagy más néven a *hosszúsági kör*. Mivel a szélességi körökkel ellentétben a meridiánok azonos hosszúságúak és nem párhuzamosak, mindegyik áthalad az északi és a déli pólus

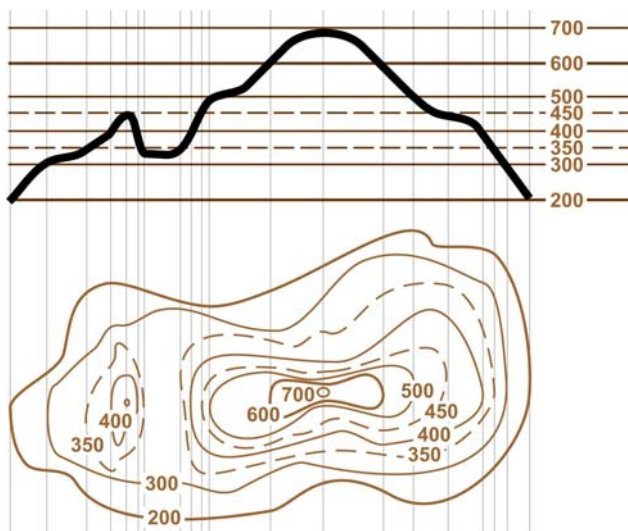
son, megegyezéssel kellett kijelölni a kezdő meridiánt (0°), amely a greenwichi obszervatóriumon (Royal Observatory) halad keresztül.

E két szög megadásával a Földön bármely hely horizontális pozíciója leírható. A szögek pozitív és negatív irányait gyakran jelölik az égtájak kezdőbetűivel is: N, É (+); S, D (-); E, K (+); W, Ny (-). Az ókori babilóniaiaktól eredeztetően a szögeket úgy mérjük, hogy a kört 360 *fokra* ($^\circ$) osztjuk fel, a fokot 60 *percre* ($'$), a percet pedig 60 *másodpercre* ($''$). A másodperceket tovább már rendes tizedes értékekre osztjuk. Például Csernátfaluban, a főtéri szobor koordinátái: N $45^\circ 37' 02.64''$; E $25^\circ 41' 35.52''$ vagy a magyar helyesírás szerint: É $45^\circ 37' 02,64''$; K $25^\circ 41' 35,52''$. Előjeles leírással: $45^\circ 37' 02,64''$; $25^\circ 41' 35,52''$, lévén, hogy a + jelt nem szoktuk kitenni. Ezek a koordináták egy jobb léptékű térképről így leolvashatóak, a térképeken általában egy négyzethálóval fel szokták tüntetni a fokokat, perceket, másodperceket.

1. ábra Földrajzi szélesség és hosszúság

A térbeli hely meghatározásához elengedhetetlenül szükséges a *magasság* is, hisz lehetünk például egy többszintes épület bizonyos emeletén; vagy például egy barlang mélyén, de akár a barlang fölötti szikla bizonyos pontján is.

2. ábra magasságvonalak a térképen

Mivel az első szintezést a bécsi Katonai Földrajzi Intézet végezte 1873–1913 között, Magyarországon az *abszolút magasságot* vagy *tengerszint feletti magasságot* az Adriai-tenger középszintjéhez (statisztikai érték, az apályok, valamint a dagályok idején mért vízszint átlaga) viszonyítják, amelyet a trieszti Molo Sartorio mércéjén 1875-ben határoztak meg. A szintezés során a következő helyeken határoztak meg magassági fólappontokat: Maria Rast a Dráva völgyében, Franzenfeste Tirolban, Lisov Csehországban, Vöröstorony-szoros Erdélyben, Terebes a Felső-Tisznánál, Ruttká a Vág völgyében és Nadap a Velencei-hegységben. Ezek a szintezési *ősjegyek*.

1960-ban elrendelték, hogy a kelet-európai szocialista országokban az Adriai alapszintről át kell térni a Balti alapszintre. A kettő között a különbség $-173,1638$ m volt.

Az Európai Unióban, az EUREF albizottság munkájának eredményeképp 1994-ben hozták létre az egységes magassági rendszert, amelynek alapszint-felülete az amszterdami vízmagasságmérő nullpontja. Az amszterdami középtengerszint mintegy 14 cm-rel van mélyebben a balti középtengerszint magasságánál. Az Unióhoz való csatlakozás egyik

folyamodványa, hogy mi is át kell térjünk az egységes európai szintezési hálózatra, az UELN-95-re.

A térképek a Földfelszín domborulatait, mélyedéseit – egyezőval *magasságviszonyait* – *szintvonalak* segítségével ábrázolják. A *szintvonal* (*izohipszia*) a tengerszinthez (lásd előbb) viszonyított azonos magasságú tereppontokat összekötő, önmagába visszatérő képzeletbeli vonal. Alkalmazásukat 1723-ban Cruquius mérnök és a francia Buache (1700–1773) vezette be, és a következő tulajdonságokkal rendelkeznek:

- nem keresztezhetik egymást,
- mindig záródnak, kivéve, ha a térkép egyéb utalásai miatt azokat meg kell szakítani (például szöveg, település, út stb.),
- általában nem párhuzamosak egymással,
- sűrűségük a terep meredekségére utal, minél sűrűbben helyezkednek el, annál meredekebb a terep formája,
- A pozitív szintvonalak a terep kiemelkedéseit, a negatív szintvonalak a talaj mélyedéseit, illetve a tengerek, nagyobb tavak mélységét jelölik.

A térképeket mindig egy adott *alapszintközzel* (pl. 100 m) rajzolják és minden ötödik alapszintvonalat kiemelten, megvastagítva ábrázolnak. Ez a gyors becslést és az általános kép kialakítását szolgálja. Az adott értéknek megfelelő magasságú önálló terepidomok, valamint az enyhe lejtésű területek lejtőviszonyai *felező szintvonal*al kerülnek ábrázolásra. Ezeket szaggatott vonallal szokás jelölni.

Mi is a GPS?

A GPS (*Global Positioning System*) globális helymeghatározó rendszer, az Amerikai Egyesült Államok Védelmi Minisztériuma (*Department of Defense*) által (elsődlegesen katonai célokra) kifejlesztett és üzemeltetett – a Föld bármely pontján, a nap 24 órájában működő – műholdas helymeghatározó rendszer.

A mai GPS rendszer alapjait 1973-ban fektették le, 24 Navstar műhold segítségével, amelyek mindegyike naponta kétszer kerüli meg a Földet, a Föld felszíne fölött 20 200 km-es magasságban. Elhelyezkedésük olyan, hogy minden pillanatban a Föld minden pontjáról legalább négy látszódjon egyszerre. A 24 műhold hat csoportba van osztva, a

Föld körül keringve egymástól 60°-os kelet-nyugati eltérésű pályán mozognak. Az égbolton sík terepről egyszerre 7–12 műhold látható, melyből a helymeghatározáshoz 3, a tengerszint feletti magasság meghatározásához pedig további egy hold szükséges.

A GPS műholdak két frekvencián sugároznak, ezeket L1-nek (1575,42 MHz) és L2-nek (1227,6 MHz) nevezik. Minden műholdon két rubídium- vagy cézium-atomóra van elhelyezve.

A műholdas helymeghatározó rendszer időmérésre visszavezetett távolságmérésen alapul. Mivel ismerjük a rádióhullámok terjedési sebességét, és ismerjük a rádióhullám kibocsátásának és beérkezésének idejét, ezek alapján meghatározhatjuk a forrás távolságát. A háromdimenziós térben három ismert helyzetű ponttól mért távolság pontos ismeretében már meg tudjuk határozni a pozíciót. A további műholdakra mért távolságokkal pontosítani tudjuk ezt az értéket.

Mivel a GPS másodpercenként meghatározza a helyzetünket, ha közben elmozdulunk, akkor kijelzi az irányunkat, sebességünket, megtett távolságunkat és még sok más hasznos adatot.

A rendszert nem zavarja az időjárás, sem a napszak, így nagyon jól használható akkor is, mikor a hagyományos tájékozódás és segédeszközök nem. Egyedüli hátránya, hogy a GPS-vevő rá kell hogy lásson a műholdra, tehát épületekben, alagutakban, barlangokban, zárt helyeken nem működik.

További hátránya a rendszernek, hogy ha csak a műholdak adataira támaszkodunk, míg a koordináták meghatározása centiméteres tévedéssel történik, a magasság meghatározásánál bizony eléggé pontatlan a rendszer, több tíz métert is tévedhet. Ezért a modern GPS-vevőket, GPS-készülékeket külön magasság-mérővel is el szokták látni. A magasság-mérő a barométerhez hasonlóan a légnyomás mérésén alapszik. A magasságmérőt a tengerszint szabványos légnyomására kalibrálják, amely 1013,25 hPa.

(Folytatjuk.) ■

Turista tízparancsolat

1. Szeresd a természetet és áhítattal lépj szentélyébe!
2. Turistamezben is kultúremler maradj!
3. Ne feledd, hogy turistához méltatlan magaviselettel a turistaság ügyének ártasz!
4. Ne élj vissza a vendégjoggal és tiszteld a mások vagyonát!
5. Turistaútról le ne térj; tilos területen engedély nélkül ne járj!
6. Légy vidám, de ne lármás; az erdőben ne a turisták, hanem a madarak énekeljenek!
7. Tartsd tisztán a forrásokat, patakokat, pihenőket és a hulladékot rejtse el!
8. Égő tárgyat el ne dobj, erdőben tüzet ne rakj!
9. Kíméld az erdő vadjait; gyümölcsfákról még virágot se szakíts!
10. Becsüld turistatársadat s bajban el ne hagy, mert az becstelenség! ■

A túrázás tízparancsolata

1. Készülj fel alaposan a túrára! Gondold végig, mennyi folyadékra, élelemre lehet szükséged útközben, s annyit hozz magaddal, amennyi feltétlenül kell. Egy alma és csokoládé jól jöhet, de ne cipelj felesleges terhet magaddal!
2. Túrádat erőnléted, gyakorlottságod, és társaid figyelembevételével tervezd! Ha nem érzed egészen jól magad, inkább maradj otthon, de társaidat ne hátrátsd a gyaloglásban! Legyen erőd a túrát feladni és ha kell, visszafordulni, de erről társaidat és a túravezetőt tájékoztasd. Ha kell, kérj segítséget!

3. Célszerűen, kényelmesen, és ne feltűnően öltözz! Könnyű, időjárásnak megfelelő cipő vagy bakancs, réteges öltözködés a megfelelő. Egy esőkabát mindig jól jöhet néha, de ha nincs kéznél, egy nagy méretű műanyag szemetes zsák is megteszi váratlan eső esetén. Erős napsütés ellen egy kendő, vékony sapka vagy kalap legyen nálad!
4. A természetben nyitott szemmel és füllel járj, vedd észre a természet tiszta szépségét! A túrázás nem arról szól, hogy végigszaladunk néhány kilométert. Arra mindig legyen idő, hogy megcsodáljuk természeti értékeinket, és néhány fotót készítsünk.
5. Viselkedj csendben, fegyelmezetten, a természet és az abban lakó élőlények vendégeként! Ha így teszel azzal hálálják meg az ott lakók, hogy megmutatják magukat.
6. Tartsd és tartasd be a túrázás szabályait! (táborozás, illemhely, tűzrakás, hulladék, védett terület...) A túravezető vezeti a túrát, nem Te! Akkor is, ha Te gyorsabban tudsz gyalogolni. Mindig hallgass a szavára! Hidd el, ő tapasztaltabb nálad. Amit a természetbe kiviszünk azt vissza is kell hozni. A szemetet hazaviszjük, nem szórjuk szanaszét, akkor sem, ha senki sem látja. A természetbe való dolgok létre jönnek maguktól. Szemetet ne tegyünk hozzá!
7. Mielőtt elhagysz a túra helyszínét állítsd vissza az eredeti állapotot, hogy ugyan úgy élvezzék a háborítatlan környezetet az utánunk jövők is!
8. Szeresd és védj a természetet, igyekezd azt másokkal is megszerettetni, megismertetni, megvédeni! Meséld el családodnak, barátaidnak, hogy milyen szép helyeken jártál, mennyi élményben volt részed útközben, s hogy milyen jól esett egy kis mozgás! Talán legközelebb kedvet kapnak ők is, hogy veled tartsanak. A virágokat, és más növényeket soha ne tépd le, hisz élőhelyükön a legszebbek, és erre hívd fel a gyermekek figyelmét is!
9. Becsüld túratársaidat és a bajban ne hagyd őket magukra! Ha társad megsérül vagy más nehézségei támadnak útközben, próbálj tudásod szerint segíteni, és kérd azonnal a túravezető segítségét is!

10. A túra közben szerzett tapasztalatokat használd fel a hétköznapokon is! Hívd fel ismerőseid figyelmét is a természetvédelem fontosságára! ■

Túrafelszerelések

1. Felszerelés:

- térkép, lehetőség szerint GPS
- iránytű, tájoló
- síp
- lépésmérő, szintkülönbségmérő, hőmérő
- elemlámpa, fejlámpa
- tű, cérna
- bicska
- mobil, lehetőség szerint rádió-adóvevő, walkie-talkie
- petárda, gyújtó, gyufa
- notesz, toll, ceruza
- túrajelentés űrlap
- fényképezőgép
- távcső
- zsebkendő, WC papír
- vizes palack, poharak
- pénz
- személyi igazolvány
- elemek (hidegben több elemre, akkora van szükség, és ezeket mindig meleg helyen tartsuk pl. valamelyik zsebünkben. Hasonlóan a mobiltelefont, elektronikus eszközöket is.)

2. Különleges felszerelés:

- izolációs fólia
- kötél

- csákány
- fejsze
- hágóvas
- kislapát

3. Ruházat:

- túrabakancs (megpucolva, vízállóra kezelve)
- túrabot
- esőköpeny
- lábszárvédő
- csere zokni
- csere póló
- hidegben 2 pár kesztyű
- hidegben 2 sapka
- hidegben sál vagy kendő
- napszemüveg (UV védelemmel)
- lehetőség szerint legyen mindig rajtunk sapka, hosszú nadrág és hosszú ujjú felső, öltözködjunk rétegesen

4. Elsősegélycsomag:

- olló
- csipesz
- sebtapasz
- gézlapok
- fásli
- fertőtlenítőszer
- sebzáró szalag
- gumiszalag
- fájdalomcsillapító
- gyulladáscsökkentő
- lázcsillapító
- gumikesztyű
- háromszög kendő ■

János Rezső
BL-turista

A hegyi turizmus dicsőítése

A bolygónk egyik domborzati alakja, amely az emberi szem számára a leglátványosabb, a történelmi idők folyamán állandóan foglalkoztatta a körülötte létezőket. Már a bibliai időkben is számos esemény a hegyekkel volt kapcsolatos, ezekre számos utalást találunk a világ legolvasottabb írásaiban is. Noé apánk a bárkájával az Ararat – hegyen kötött ki, Jézus Krisztus példaadó imáját az Olajfák hegyén mondta el, saját keresztjét megváltása előtt egy hegyre kellett felvinnie. Nem csoda tehát, hogy minden történelmi időben számos feljegyzés, legenda fűződött ezekhez a csodálatos képződményekhez. *Et in Arcadia ego* – én is jártam a hegyekben – hangoztatta már a korai középkorban is több, az emberiség kultúrájának számos úttörője, akiket a hegyek iránti csodálat és hozzákötöttség végleg meghódított. Így említhetjük Francesca Petrarcat (1304–1374), az olasz nemzeti irodalom egyik megteremtőjét, a világirodalom egyik előfutárát, akit a történelem a Ventoux hegy első megmászójának könyvelt el, ő volt az első író aki rendkívüli érzékenységgel írta le a magaslatok által ihletett érzelmeket.

Említhetjük tovább Dante Alighierit is, ugyancsak az olasz nemzeti irodalom úttörőjét, a reneszánsz előfutárát, a világ egyik legnagyobb hatású művének, az *Isteni színjáték*nak a szerzőjét, aki ugyancsak kitarató és állandó hegymászó volt. Annyira a hegyek szerelmese volt, hogy művészi fantáziája az ebben a művében elképzelt és leírt Purgatóriu-

mot, Tisztítótűzet az általa bejárt hegyekkel azonosította. A világirodalom még számos hegymászó írot tart nyilván, köztük az ugyancsak olasz Emilio Comici, Guido Rey a legismertebbek.

Hazai viszonylatban is több, a nemzeti történelem és kultúra képviselője írta le a hegyvidékek szépségeit, a magasságok által nyújtott különleges érzelmeket.

Ezek közé tartoznak a román irodalom és kultúra olyan kiemelkedő képviselői is mint Dimitrie Cantemir, Calistrat Hogas vagy Alexandru Vlahuța. Saját nemzetünk és szűkebb hazánk is több olyan kiváló író és költő személyiséggel rendelkezett, akiket a hegyek és általában gyönyörű tájaink csodálói és szerelmesei közé sorolhatunk. Utolsósorban, de nem utoljára említjük a Székelyföld kiváló leíróját, Orbán Balázst, aki talán íróink közül elsőként örökítette meg városunk, Brassó jelképes hegyének a Keresztény-havasnak megmászása által nyújtott élményeket. Talán tőle tudtuk meg azt is, hogy a régi brassóiak minden iskolai tanév végén, gyerekeikkel együtt megmázták ezt a hegyet és egy egy napos hegyi ünnepélyen vettek részt. Innen származik a Keresztény-havas német elnevezése is, a Schuler (Iskola hegy), illetve a Felsőpojána, Schulerau (Iskola hegy alatti tisztás) elnevezése is. Az általunk gyakran és szívesen idézett kiváló költőinket, a hegyvidékek csodálóit, szépségeinek leíróit, Reményik Sándort, Farcádi Sándort, Tóth Sándort már a turistatársadalom hozzátartozóinak tekinthetjük. Megállapítható egy, a hegyeket leíró és megéneklő írók és költők közös vonása: mindannyian a hegyek megmászása által keltett érzelmeket összekapcsolták a szabadság gondolatával és érzésével. Egész bizonyosan állíthatjuk, hogy napjaink hegyi turistái is ugyanilyen lelki állapotban találhatók a magaslatokon.

Akiket meghódítottak a hegyek, sosem fogják elfelejteni az első, igazán égi tüneményeknek látszó, a földkéreg e nap felé törő nyúlványai által okozott látványosságokat. Tény azonban az is, hogy bármennyire szépek és érzékelhetők ezek a leírások, azok az érzelmek melyeket a turista és a hegymászó érez, amikor saját lábain bejárja a hegyek ösvényeit, megmássza csúcsait, jóval felülmúlják ezeket, ugyanis a valóság mindig túlszárnyalja az elképzeléseket. Egy – egy jól sikerült hegymászó túra által okozott sikerélmény után már-már elképzelhető a kiváló német író Thomas Mann *Zauberberg* – Varázshegye is, hiszen ezt nemcsak a regényhős érheti el, hanem akárki, aki ezt akarja. *Excelsior* ez a

latin kifejezés volt mindig azoknak a jelszava, akik a hegyek magasságai, megismerése felé törekedtek. Ezek a személyek tudták, érezték, hogy a magas hegyek, a „világ teteje”, a Földkerekség azon részei, ahol a legközelebb lehetnek az eget szféráihoz, ahol a láthatárnak „nincsenek határai”, ahol az ott található személy az Univerzum alkotóelemének tarthatja magát. Ilyen alkotó volt, a most három éve, 91 éves korában elhunyt, kiváló újzélandi hegymászó Edmund Hillary, aki 1953-ban egy nepáli teherhordóval együtt a világon elsőként mászta meg a Himalája-hegység és a Föld legmagasabb csúcsát, a 8848 m-es Mont Everestet. Ugyanis a hegymászás szállóigéjévé vált egy, az újságírók által feltett kérdésre adott válasza. Megkérdezték tőle, hogy mi készítette a világ legmagasabb csúcsának a megmászására. A válasz az volt, hogy – „azért, mert létezik”.

A hegyek megmászóit nem különleges emberek, nincsenek emberfeletti tulajdonságaik, de fűti őket a megismerés vágya, a saját fizikai erejük és egészségük felméréseinek szükségessége, a már említett szabadságérzet megízlése. De el kell ismerni azt is, hogy ezek elérése nem egészen könnyű feladat, nem beszélve arról, hogy a hegy megköveteli saját áldozatait is. Csak az aki betartja a hegy elvárásait, meghódításának szabályait, az tud csak igazán megbarátkozni vele. Szükséges elsősorban az, hogy szeresd és csodáld távolról is, fel legyél készülve lelkileg és főleg fizikailag hogy meghódítsd, közelsége örömmel töltsön el, megmászása közben az elődbe gördülő akadályok miatt ne neheztelj rá, ne csüggedj el, gondoldj arra, hogy a csúcsraérés lehetséges és elérése különös örömet fog okozni. Sok kívülről csak ezek hallatán elborzad, a turistákat nem egészen épeszűeknek tartja, legtöbbjük inkább választja az otthoni kényelmet, lanyhaságot.

A hegyek, habár sokszor megkövetelik az áldozataikat, nem jelentik a viharokban vagy hógörgetegek alatt elszenvedett halált, a sajnálatos szerencsétlenségek okait főleg a hegymászás szabályainak a be nem tartásában kell keresni. A hegymászók, s főleg a profi alpinisták nem mennek meggondolatlanul a magasságok felé, sosem gondolnak a halálra, céljuk a végtelen terek meghódítása, a magasságok tisztaságából megtekinthető színek és fények csodálása, a hegyek alján és oldalain elterülő erdők gyönyörű látványai. A csúcsok meghódítói állandóan szem előtt kell tartásuk az útvonal alapos ismeretének szükségességét, a saját teljesítőképességeinek és erőnlétének pontos felmérését. Csak úgy ér-

hetnek el olyan teljesítményeket mint Cardena olasz orvosprofesszor, aki 60 éves korában a világon elsőként hódította meg a Dolomet Alpok egyik addig be nem járt gerincét és egy év alatt premier alpesi útvonalat könnyvelhetett el magának. A túrizmus történetében még számos ilyen kimagasló ismertebb vagy ismeretlen hegymászó példája van nyilvántartva. Így, egy környékünkhöz közelebb álló hegység állandó megmászásának, szerelmesének példája is fel van jegyezve. Egy brassói magashegyi turista mesélte, hogy 1954 szeptemberében felérve az egyik kedvenc hegycsúcsára, a Bucsecs hegység Omu csúcsára, az itt található menedékház, mely az ország legmagasabban fekvő menedékháza (2509 m) egyik asztalfiókjában egy kézzel írott papírlapot talált melyen a következő szöveg állt: „hegymászó barátaimnak hagyom ezt az írást azzal a gondolattal, hogy tegnap (1954. szeptember 21-én), amikor egyedül ünnepeltem meg a 70-ik születésnapomat ezen a helyen, az volt az érzésem, hogy utoljára jártam ezen a kedvenc helyemen. Ide ez volt a 150-ik kirándulásom, az idén pedig az 5-ik”.

Utólag kiderült, hogy az akkor még ismeretlen hegymászó, 80 éves koráig még 50-szer megmászta ezt a hegycsúcsot.

A hozzánk közelebb álló brassói turistacsoportoknál is léteznek ezekhez hasonló példaképek. A brassói túrizmus legendájává vált Lehmann Karcsi bácsi (akiről több turistaút, pihenőhely, sőt egy brassói utca is elnevezést nyert), vagy az ismert dr. Roibasú főorvos (Paulica) 90 éves korukig járták a brassói és környékbeli hegyeket. Ide sorolhatjuk saját turistabarátunkat is, Szentner Józsefet (Szepi bácsi), aki életében utoljára 2003 szeptemberében velünk együtt mászta meg a Nagy-kőhavast. Ez alkalommal még segédkezett is az abban az időben újraépülő menedékház körüli munkálatoknál. Készült a 2004. január 30-án esedékes 90-ik születésnapja megünneplésére. Arra a kérdésünkre, hogy miért nem maradt otthon pihenni, hisz ő szinte naponta járt kirándulni, azt válaszolta, hogy ilyenképpen, ha véletlenül keresné őt a „kaszás”, nem találja otthon, hisz ő a hegyekben van. De sajnálatos módon ez volt az utolsó kirándulása, ugyanis ekkor egy kisebb esés következtében eltörte a karját és kénytelen volt hosszabb ideig ágyban feküdni. Ez egy tüdőgyulladást okozott a kiránduláshoz szokott szervezetében, melyből nem tudott kigyógyulni. Még megérte a 90-ik születésnapját, azonban rá egy néhány napra elköltözött az élők sorából.

Ilyen és ehhez hasonló embereket neveltek és nevelnek továbbra is a hegyek. Elismert tény, ezt érezzük magunk körül is, hogy a hegyek szeretete, általában a turizmus és a természetkedvelés összeköti az embereket. Igaz baráti viszonyok, segítőkészség, egymás iránti tisztelet és megbecsülés uralkodik a turisták között. Nem véletlen talán az a tény sem, hogy a hegyek, erdők ösvényein egymással találkozó, ismeretlen kirándulók tisztelettudóan üdvözlik egymást, néhány szót váltanak, esetleg útbaigazításokkal szolgálnak egymásnak. Ilyen jelenségek lakott területeken, főleg a városok zsúfolt utcáin csak ritkán fordulnak elő. Sajnos ilyen helyeken sokszor ezeknek a fordítottja a megszokott helyzet.

Állíthatjuk, hogy a mi szűkebb turistaköreinkben is általában a megértés, a többség vagy egyes tagjaink, az útvonalakkal kapcsolatos elképzelései, kívánságai kerülnek előnybe a kirándulások kijelölésénél. Az esetleges véleménykülönbségeket, elégedetlenségeket turistaszellemben kezeljük és oldjuk meg.

Ezek szellemében alakult ki az a helyzet, hogy most már több mint 17 év után tudjuk, hogy különböző időszakokban melyek a kedvelt, hagyományos, főleg hegyi útvonalak, melyeket hetente kijelölünk. Ezeket sokszor összekapcsoljuk az ugyancsak kedvelt és már megszokott eseményekkel is, melyek mindig kellemes élményeket hagynak hátra, maga a kirándulás okozta egészségünkre jótékony hatással bíró, pihentető fizikai megerőltetések mellett.

A hosszabb, megerőltetőbb kirándulások megszervezése is közös megegyezés szerint történik, tudván, hogy ezeken nem minden turista-barátunk szeretne vagy tud részt venni.

Így alakult ki, legalább is a saját, azaz a Brassói Lapok turistacsoportunkban két típusú útvonal kijelölése: egy rövidebb és természetesen könnyebb, és egy hosszabb, nehezebb útvonal kijelölése szombatonként. A kivételes eseteket általában a más eseményekkel való összekapcsolás vagy figyelembevétele okozza.

Figyelembe véve csoportunk összetételét (többségünk nyugdíjas korú), egészségi és általában fizikai állapotát, anyagi helyzetünket (ugyanis a hosszabb kirándulások nagyobb anyagi költségeket követelnek), kihasználjuk a városunk és környékünk adottságait, melyek szerencsénkre nagyon kedvezőek, kialakítottunk egy szinte minden igényt kielégítő, főleg hegyi útvonalakból álló, évszakoktól függő turistatervezetet.

Ezeket a következőképpen lehetne csoportosítani:

Brassóhoz a legközelebb fekvő hegység a Keresztény-havas, ez talán a hajdani és mostani turisták által leglátogatottabb kiránduló vidék. A lábainál fekvő Felső- és Alsópojánával, valamint déli és északi oldalai-
val, azaz Rozsnyó völgye és Tömös völgye felé eső részeivel számos turistaútvonallal és kisebb-nagyobb hegyi ösvénnyel rendelkezik, számos szép kirándulásunk színhelye. A téli sportok gyakorlóinak országos viszonylatban is elismert és kedvelt területe, a két magassági menedék-
háza a turisták és sízők megszokott célpontjai voltak. A magasabban fekvő Cristianul Mare (Felső ház) sajnos ezelőtt egy néhány évvel máig is „tisztázatlan körülmények között” teljesen leégett, a Postavarul (Alsó ház) visszakerült régi tulajdonosaihoz, az SKV turistaegyesülethez és a Julius Römer név (az alapítójának neve után) alatt várja a turistákat.

A Lenföldek tisztásán (fotó: Blénesi Edith)

Saját turistacsoportjainkhoz történelmileg közelebb álló hegység a Nagy-kőhavas. Ugyancsak több irányból közelíthető meg, hagyományosan a Malomdombok felől, a Tömös völgyéből vagy a Garcsin völgyéből különböző nehézségi fokú, de szép látványosságokat szolgáltatató útvonalakon évente többször megmásszuk. Külön látványossága, a ritkaság számba illő Hétlétrák szurdok és vízesés.

Tavasszal csúcsa alatt városunkhoz legközelebb itt virágzik a hegyek szépe (rododendron). Az egyik festői kilátású magaslatán működött sokunk szüleinek, de saját gyermekkorunk és fiatalságunk legked-

veltebb magashegyi menedékháza. Sajnos ennek a helyét már csak romok mutatják (ez is sok más menedékházhoz hasonlóan) jó néhány évvel ezelőtt leégett, de szerencsénkre ugyancsak ezen a helyen sikerült brassói összefogással, s főleg a négyfalusi EKE-csoport jóvoltából és napjainkban az ő tulajdonában és gondozásában lévő, egy valamivel kisebb, de szép, csalogató, új menedékházat felépíteni. Ez gyakori célpontja nemcsak a hozzánk közel álló turistacsoportok tagjainak, hanem sok más brassói és más vidékről idelátogató turistának is.

Hagyomány szempontjából csoportunkhoz, s talán testvércsoportjainkhoz is a legközelebb álló kiránduló zóna a Negyfaluból megközelíthető Rence-havas, s főleg ennek a Csuklyon-csúcs körüli része. Ugyanis a Brassói Lapok turistacsoport elődjének számító Encián turistaegyletnek itt volt a hivatalosan is elismert és jogi tulajdonában lévő területe, sőt egy általuk épített „melegedő háza” is.

Évente ide is többször ellátogatunk, ha nem másért akkor csak gomba és csipkebogyó, valamint gyógynövény gyűjtésre, a hegyi virágok megcsodálására. Sajnos az ide vezető legszebb és számunkra hagyományos útvonalat, a Szénégetők útját, napjainkban a meggondolatlan és felelőtlen, a helyi hatóságok által eltúrt, de gondoljuk törvénytelen erdőkitermelés gyakorlatilag járhatatlanná tette.

Ehhez a zónához tartozik még a valamivel magasabb Vajda-havas is.

Brassótól kissé távolabb eső, de általunk szívesen bejáró útvonalak találhatóak a Királykő alatt, és az ehhez kapcsolódó útvonalak. Ezeket Zernyestről vagy Töröcsvárról (Bran) közelítjük meg. A Királykő ugyancsak a Kárpátok egyik gyöngyszeme, magaslati igazi turistacsemegéknek számítanak. Sajnos csoportunk nagyobb részének fizikai erőnléte már nem engedi meg az itteni magashegyi túrákat, meg kell elégednünk a hegy lábához vezető utakkal vagy a hozzá tartozó, de kisebb magaslatú hegyek (Magura-tető, Martoiu-hegy, Toancheş-hegy) ösvényeivel, tisztásairól elének táruló kilátásokkal a nagyobb hegységek felé, különleges, főleg nyár elején nyíló virágaik megtekintésével.

Az ország egyik leglátogatottabb, magasság szempontjából az egyik legjelentősebb, kiterjedt és látványos hegysége a Bucsecs-hegység. Ez és a hozzákapcsolódó, valamivel alacsonyabb hegyek: a Predeal-i hegyek, a Diham-hegység, a Kelebucs-hegység, a Garbova-csúcs ugyancsak túráink elég gyakori úti céljai. A fő turistaszegzonban (nyár – ősz eleje) kisebb csoportjaink a Bucsecs magasabban fekvő, hosszabb és ne-

hezebb útvonalain is szoktak kirándulni. Ezek rendszerint a déli (Prahova-völgyi) oldal felől indulnak, de az észak-nyugati (Argeş) oldalán is találhatóak különösebb útvonalak, amelyek az őt megmászóknak felejtethetlen élményeket nyújtanak. A Bucsecs hegység látványa, akár milyen irányból is tekintünk fel rá, mindig lenyűgöző látvány. Talán nem véletlen, hogy a BL turistacsoport 900-ik, jubileumi túrája által kiadott és a résztvevőknek átadott emléklapon is egy Bucsecsre tekintő kilátást örökítettük meg (a fotó a Görög-csúcs alól készült).

Ha a Bucsecs hegységről beszélünk, nem hagyhatjuk ki az útvonalaink felsorolásából a vele szemben fekvő (a Prahova völgyéhez viszonyodva) egyik tavaszvégi – és nyári –, őszi túráink alkalmával bejárt hegységet, a Baiului-hegységet (Baj-havas). A minden év májusában megmászott, virágzó alpesi nárciszokkal és más csodálatos hegyi virágokkal teli egyik meredek hegyoldala (mely a Valea Rea – Rossz-völgy – elnevezésű völgyön, Szinajából közelíthető meg) egyedi látványosságot tár elénk.

Rövidebb és valamivel könnyebb, de annál kedveltebb, télen is gyakran megtett, egyes útvonalaink a négyfalusi hegyekben található, Hegyes elnevezésű hegyek. A türkösi Háthegey, Napos-oldal, Musát-völgy, vagy az innen a Bolnokra vezető útvonal, a Bivalylegelő kedvenc kiránduló helyeink.

Ebben a felsorolásban utoljára hagytuk a Csukás hegységet, a Kárpátoknak ezt a másik gyöngyszemét. Ennek a megemlékezésével és egyik gyönyörű részének leírásával a folyóiratunk egy következő külön cikkében foglalkozunk.

A leírtak alapján megállapíthatjuk, hogy mint természetbarátok és turizmus kedvelők, mi brassóiak kiváltságos helyzetben vagyunk. Akármerre nézünk, akármilyen irányban indulunk hegyeket találunk. Tehát nem véletlen, hogy Brassó és környéke az idők folyamán a hegyi turizmus legjelentősebb központjává vált. Sőt az is megállapítható, hogy ezeket a lehetőségeket, akik ezt az időtöltést megszerették, elég behatóan ki is használják. Ezt igazolja a brassói turistacsoportok (köztük a mi, főleg magyar érdekeltségű, 4 csoportunk) elég számottevő létezése. ■

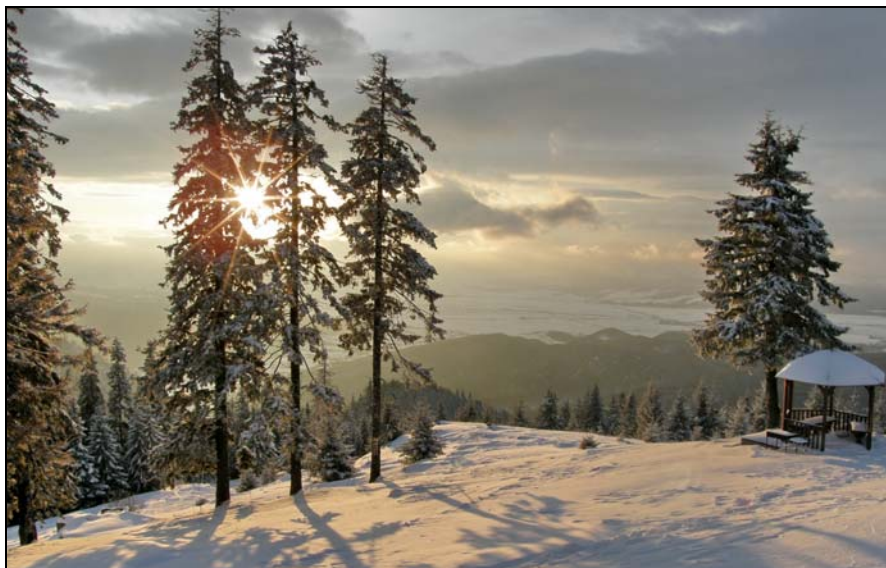

TERMÉSZETFOTÓK

Bemutatkozik a:

Keresztény-havas

Blénesi György: Naplemente a Julius Römer menedékháznál

Blénesi György: *Indulás*

Blénesi György: *A Tejbarlangban*

Blénesi Edith: *A Julius Römer menedékház*

Blénesi Edith: *EKÉ-sek a Keresztény-havas csúcsán*

Jenei István

Ősszel a Cenk alatt

Ősszel a Cenk mint millió
sárgából barnuló vörösben izzó levéllel
megrakott óriás lombkazal
az enyészet halkuló hangjain
hívogat.

Útra kélsz a méla csöndben
s ringva lejtő lábbal lépsz
a roppanó avarba; fűrge mókus
szökken riadtan pőre fára
néked angyal oltalom
a lágyan alkonyba andalító
sápadt szordínó napsugár.

Szemben a város lassan elpihen
előtted a zord Fekete-templom
széles sávot ural: a főtér
üresen kong a régi toronnyal
s távol a Fellegvár csupasz teteje
büszkén kiguvad veterán fák mögül.

Volt egy békebeli városállam
hol szász román és magyar
népek bábeli zsibvására
ezernyi hangba vegyülve egybecsendült.
Ó bárha még egyszer újra hallanám!
S a Cenk magányos magaslatán
ledöntött emlékmű rossz emlék
maradt volna csupán...

Sipos Lajos

A hű turista örökké fiatal

Ha mogorva az eső
és perel velünk házsártéros szél,
a jókedvünk csak bátrabb
és akaratunk acél...
Számunkra nincs rossz idő,
Csak kényelmes turista...
A Kotlán vagy a Nagykőn
ajkunkon vajúdik a dal,
mert aki hű turista
az örökké fiatal.

Nekünk zeng örömhimnuszt
a virradó határ
és Brahmsot utánozza
a hajnallal csókolózó
huncut sok madár,
míg patakok csobogják:
örökifjú a nyár.

Az erdő sűrű mélye
sok-sok csodát ígér...
A Guszti kutya is büszke,
hogy oly sok turistát kísér.
A Bucsecs komor aggastyán;
a Bajului-napozó óriás...
A Csuklyon: óvodás gyerek,
s mindenütt csupa illat,
mindenütt csupa varázs.

Kéknefelejcs és hérics,
nőszírom s encián,
rododendron és nárcisz:
megannyi elvarázsolt
szebbnél-szebb tündérlány.

Ennél szebb templom nincs
és nincs híresebb orgona,
mint az ezerarcú természet
és sok száz trillázó madara...
Ha beteg vagy :velünk meggyógyulsz,
ha szerelmes vagy :szárnyakat adunk
ha szerencse kerül – jöjj velünk
és énekeld te is vidám dalunk:

Ha mogorva az eső
és perel velünk házsártéros szél,
a jókedvünk csak bátrabb,
és akaratunk acél...
Számunkra nincs rossz idő,
Csak kényelmes turista...
A Kotlán vagy a Nagykőn
ajkunkon vajúdik a dal,
mert aki hű turista
az örökké fiatal.

2000. június 13.

Kovács Lehel István
klehel77@yahoo.com

A régi út

Brassó-Pojána. Németül *Schulerau*, románul *Poiana Braşov*. Brassó üdülőhelyeként alapították 1895-ben. A várostól 12 km távolságra fekszik a Keresztény-havas északi lábánál, 1020 m magasságban. A XVI. században egyszerűen csak *Szigetnek* vagy *Vulgo-szigetnek* nevezték, és csak lóháton lehetett megközelíteni. „*Nincs vászon, a mely e roppant terjedelmű s nagyszerűségben páratlan láttért magára fogadhatná; nincs ecset, a mely azt oda varázsolni tudná; hogyan akarhatnám hát én azt szavakkal lefesteni?*” – írta Orbán Balázs, amikor a Pojána havasi fennsíkjára lépett. 1871-ben Johann Gott Brassó tanácsát kérte, hogy a város költségvetéséből építsenek utat a Pojánára. 1872-ben a hegyivadászok el is kezdték a szerpentin megépítését. 1895-ben megalapították az üdülőtelepet. 1904-ben hatalmas építkezésekbe kezdtek itt, 1906-ban már sípályákat alakítottak ki, 1909-ben pedig meg is rendezték az első síversenyt. 1924-ben A. Schuller építész tervei alapján felépült Brassó-Pojána első villája, majd egyre több épületnek kezdett helyett adni ez a varázslatos havasi rét.

1935-től a '60-as évek végéig a Pojána és Brassó közötti forgalmat lánctalpas autóbuszok bonyolították le reggel 6 és este 10 óra között. Ezeket egyszerűen *lánctalpnak* nevezték. 1948-ban a Porond és a Pojána között egy Zil 151-es lánctalpas teherautó közlekedett. 1956-ban két ilyen teherautót üzemeltettek be Pîslaru Gheorghe és Kerekes Pál sofő-

rökkel. Ezek száma 1962-ben háromra, 1963-ban ötre emelkedett. Vasárnaponként a teherautók a Salamon-kőtől indultak. A Porondot a Salamon-kővel nyitott autóbuszok kötötték össze, ezeket *bárkáknak* nevezték. A meredek régi úton nem fért el egymás mellett két autó, így a fentről jövő egy szélesebb résznél mindig bevárta a lentről jövőt, majd csak ezután folytatta útját. A teherautók biztonsági fékkel is el voltak látva. A sofőr mellett volt egy kar, és ha azt meghúzta, az autó hátuljáról egy karmokkal ellátott rúd csapódott be a földbe, ez megállította a fék nélkül maradt kocsit.

Lánctalp a Régi úton (forrás: story.casasfatului.ro)

1936-ban nemzetközi cserkész jamboreet szerveztek a Pojánán mintegy 5000 cserkész részvételével, ekkor javították meg és korszerűsítették a Pojána régi útját. 1937-ben épült meg a Szulinár sípálya, 1938-ban pedig a Vörös út. Már ekkor úgy tervezték a esését és kanyarjait, hogy ez a Pojánából a Keresztény-havasra vivő autót út alapja legyen.

Az Encián 1939. áprilisi–májusi száma így ír a Pojánáról: „*Igaz, az utóbbi évben a Pojána nagyon népes lett, főleg a vendéglők környéke, amelyek megfelelően rendesek és drágák. Nem is csoda, ha figyelembe vesszük a nagy forgalmat. Mert hiszen egy-egy szép vasárnapon egész divatbemutató vonul fel »kirándulni«, aztán ellepik a kocsmákat. A vadonatúj turista ruhával, bakancsokkal, lengőtollas tироli kalappal a jó brassóiak először a Pojánában csodáltatják meg magukat.*”

1951-ben itt szervezték meg a Diák Téli Világjátékokat. Ebből az alkalomból adták át az első felvonót, amely a Pojánát kötötte össze

2150 m hosszúságban a Keresztény-havas csúccsal. Ekkor épült fel az első modern szálloda is, a *Pojána*, majd *Sportok*, végül *Sport* nevű szálloda, amelyet 1951 januárjában avatták fel, de ez 1952 februárjában már le is égett. Romos állapotban maradt 1956-ig, amikor felújították.

1963 őszén adták át az új pojánai műutat, amely a Posta rétről indult. Ekkor már Skoda 706 RTO autóbuszok kezdtek közlekedni Brassó-Pojánára.

A Régi úton

Ma teljesen kiépült üdülőtelep, 10 különböző nehézségű sípályával, turistautakkal, sportpályákkal, egy tóval, postahivatallal, mentőállomással és rendőrőrssel, számtalan szállodával, panzióval, vendéglővel, klubbal rendelkezik. Brassóval buszjárat köti össze.

Túraleírásunkban a Brassó-Pojána régi útját mutatjuk be. 1966-ban zárták el a járműforgalom előtt ezt az utat. Ezen az úton végigmenve fogunk lejönni Brassó-Pojánából a Salamon-kőhöz, a legendákkal átszótt sziklákhöz.

Az égbe meredő sziklák, a közöttük csobogó vízesés hangja csábíthatta el a trónfosztott Salamon királyt, aki a monda szerint erre bujdosott és itt keresett menedéket egy sziklaodúban. 1087-től élt itt remeteként a király, midőn pedig végpercét elérkezettnek látta, egy fa odvába rejtette el koronáját. Később a fa kidőlt, s az arany koronát juhászok találták meg a gyökerek között. Így lett a város latin neve *Corona*, melyből a német *Kronstadt* is származik, címere pedig a gyökereken nyugvó királyi korona.

Régi út: Brassó-Pojána (Régi út) – Nagy-Pojána – Gunesch útja letérő – Salamon-kő

Jelzés: piros sáv; Hossza: 2,7 km; Szintkülönbség: –333 m

Menetidő: 1 óra; Jellemzés: könnyű, egész évben járható

Kezdőpont: 45,5987° É; 25,5561° K; 1051 m

Végpont: 45,6200° É; 25,5586° K; 718 m

A Poiana Ursului, Poiana lui Stechil utcák kereszteződésétől indulunk tovább a Poiana Ursului utcán. Az utcasarkon szökőkút, amely szomjunktat csillapíthatja. Aszfaltúton haladunk mintegy 100 lépést a jobb kéz felől lévő Ruja szállodáig és vendéglőig. Innen kövezett, széles szekérút megy tovább, amely pár lépés után az erdőbe vezet, ahol elágazik: jobb felé egy jelzés nélküli út megy tovább. A lombhullató erdőt fenyőfák is díszítik. Az út párhuzamosan halad az aszfaltos főúttal. Mintegy 700 m után kiérünk az erdőből, magunk előtt látjuk a Nagy-Pojánát, bal kéz felől az aszfaltút túloldalán kis tisztás található, pihenésre alkalmas padokkal, asztalokkal. Az út szélén kereszt áll, valamint itt van a 20-as pojánai buszjárat megállója is. Itt kezdődik a sárga háromszöggel jelzett út, amely a Holló-kő – Nagy-Tölgyes – Posta rét útvonalon 3 ½ óra alatt vezet be Brassóba. Az Őz szálloda mellől, jobbra folytatódik a Régi út. Az utat sorompó zárja le, hogy járművel ne lehessen behajtani. Az enyhén kanyargó utat jobb oldalt szalagkorlát szegélyezi. A korláton túl meredek szakadék tátong, a mélyben patak csobog. Az út lombhullató erdőn át vezet, s közel 1 km után kezdődik a szerpentin, amelynek tetejéről szép kilátás nyílik a mészkősziklákra, az erdőre. A völgybe vezető régi szekérút is meredek szerpentin. Helyenként még a régi kilométerkövek is látszanak. Bal oldalt meredek sziklaormok gasodnak. A völgy túloldalán, a fenyő- és bükkfák fölél sziklatorony emelkedik, a *Kápolnácska*. A szerpentin után mintegy 100 m-re útelágazás található. Itt keresztezi a Régi utat a Gunesch útja, vagy az Erdész útja. A kék sávval, majd a sárga kereszttel jelzett ösvény szép fahídnál kezdődik és 2–2 ½ óra alatt Rozsnyóra vezet az Üveg-völgyön át. A híddal szemben, jobbra egy forráshoz ereszkedhetünk le, kb. 2 perc alatt. Az útelágazástól ismét enyhe szerpentin következik. Bal oldal szép, kiálló sziklákból képezett fal, jobb oldalt a patak. Hamarosan egy patak hídján haladunk át (Szárász-völgy). A betonozott mederben csak ritkán folyik a víz. Az elágazástól 10 perc alatt a régi utat lezáró sorompóhoz érünk, a Salamon-kőhöz, az 50B buszjárat végállomásához. ■

Csukás-hegység – a Kárpátok egyik gyöngyszeme

Csak aki látta a Csukást, az tudja felfogni nagyságát, csak aki bejárta turistaútjait, az tudja leírni lenyűgöző szépségét.

Magas és szilárd akár egy várerődítmény – ha a Teleajen völgyéből tekintünk fel rá, a hatalmas kőtömbök világa – ahol a természet csepenként alkotta meg a szépségét, létrehozván a legbizarrabb formákat, melyek a gyermekvilág meséire emlékeztetnek – ilyenek látszik a Csukás ha északi vagy nyugati irányból közelítjük meg. Összehasonlíthatatlan szépségeket rejt és egy különös vonzerővel csalogatja az őt megközelítőket. A természet egy fantasztikus képződménye, melyet a közeledő és titkait feltáró turista egyre jobban megkedvel.

A Csukás minden évszakban külön tárja fel nagyságát és szépségét: tavasszal a bíborvörös felejthetetlen látványt, nyáron a lenyűgöző, színpompás virágzó hegyoldalait, ősszel, a főleg rozsdavörös, Renoir festményekbe illő színeit, télen pedig büszkén viseli jellegzetes magashegyi fehér hótakaróját.

A Csukás nem rendelkezik a Fogarasi-havasokban vagy a Retyezátban található tiszta víztükrű hegyi tavakkal, ellenben rendelkezik az arányosan, s talán egyedülállóan csipkézett gerinckel, lecsiszolt kőtornyokkal és tömbökkel, melyek fokozottan és enyhén kapcsolódnak össze a sokszínű tisztásokkal és hegyoldalakkal vagy a főleg lucfenyős és tölgyes erdőrészekkel, magasabb részein pedig a boróka- és törpefenyős gerinckel és oldalakkal. Ezen változó részek kiegyensúlyozottságot és áttekinthetőséget kölcsönöznek a Kárpátok ezen gyöngyszemének.

A Csukáson nem található meg például a Fogarasi-havasok lenyűgöző nagysága és kiterjedése, ahol a turista szinte elveszettnek érzi magát, ellenben egy finom, szép dísz tárgy benyomását kelti, mely állandóan visszahív megismertetni és megszerettetni magát.

És ha az ember megtanulja megismerni a hegyet, ez könnyen hagyja magát meghódítani. És ha a turista meghódította, akkor megajándékozza őt mindennel ami jó és szép benne: különleges és egyedi szép hegyi tájak látványával, gyönyörű kilátásokkal a távolabbi hegyes tájakra.

Földrajzi elhelyezkedése is jellegzetes. Nem túl messzire található városunktól, Brassótól. A Kárpátok azon részén található, ahol a hegylánc az ország központi részén irányt vált, nyugatra tart, magasodni kezd, elérve a Déli Kárpátok jóval magasabb gerinceit, ahol az ország legmagasabb hegycsúcsai is találhatóak. Földrajzilag pontosabban a Keleti Kárpátok déli ágához tartozik, morfológiai jellegzetességei alapján a Csalhó (Ceahlău) és a Bucsecs (Bucegi) hegységekhez hasonlít. Keleten a Csukás-hegységet a Bodza (Buzău) és a Teleajen felső folyásai határolják, a Bánkóta (Boncuța) hágón keresztül elválasztván a Szilon (Siriu) és Tatár (Tătaru) hegységek nyugati részeitől, melyek valamivel alacsonyabbak, gerinceik egyenletesebbek és lankásabbak, az uralkodó jellegzetesség az erdők és legelők gyakorisága.

Délen a Cheia-medence és az azonos nevű üdülő helyiség határolja, folytatódik a Teleajen felső völgyével és a Bretócza (Bratocea) völgygel. Nyugaton a tulajdonképpeni elválasztó vonal a Babarunka és a Döblen (Dălghiu) vízfolyások, amelyek a Csukást a két kiemelkedéstől a Tészla (Tesla) és a Dong-havastól (Dăngu) határolja.

Turisztikai szempontból ez a két kisebb, mészkőből és konglomerátumokból álló hegység is a Csukás-hegységhez tartozik.

A hegység több pontból közelíthető meg, legtöbb turistaútvonala egy napos kirándulásokon bejárható. Az útvonalak nagyrészt jó állapotban vannak, a jelzések is, néhány kivétellel, használhatók.

Legmagasabb csúcsai a Csukás-csúcs (1954 m) és a Gropșoarele-csúcs (1883 m).

A fentebb leírtak alapján állíthatjuk, hogy ez, sok hazai, sőt külföldi turistának is kedvelt hegysége, minden sikeres kirándulás maradandó emléket biztosít az őt meglátogatóknak. Így a mi turistacsoportunk is évente többször valamelyik kedvelt útvonalát választja kirándulásai céljára. Főleg azokat az időszakokat választjuk, amikor a hegyek szépe (rododendron) virágzik, vagy a fekete áfonya és piros áfonya (kokozsa) beérik.

Egy ilyen, a 2011-es év utolsó csukási kirándulásról szeretnék beszámolni, melyen a Brassói Lapok-turistacsoport egy kilenc tagú közössége részt vett.

Egy ugyancsak brassói turistasmerősünk javaslatára, kihasználva az őszi szép időjárást, egy számunkra ismeretlen (sőt a többi testvér-turistacsoport számára is) útvonalat választottuk. Megszereztük az útvonal elég részletes leírását és annak ellenére, hogy a csoportunk zöme már nem mondható fiatalnak, elhatároztuk, hogy egy szép őszi napon megpróbáljuk bejárni ezt a kecsegtető útvonalat. Csoportunk összetétele a következő volt: Péter János, Boceanu Béni, Vass László, Soós Irénke, Miklóssy György, Miklóssy Tünde, Comes Tiberiu, Jánó Rezső és Rusu Olívia.

Két személygépkocsival közelítettük meg a hegységet, a kiindulópont Cheia helység volt.

Az útvonal több szakaszból áll, ezeket külön-külön is meg lehet tenni más megközelítésekből. Főbb pontjai a következők voltak: Cheia, Buzăianu-tető, Șipotele-völgy, Căzătorii-tető, Esztena-tisztás (Poiana Stănei), Stănei-völgy, Stănei-völgy-hasadék, Stănei-nyereg, Fehérkő havasa (Munții Albiile), Piroska-havas (Munții Chiurușca), „La răscruce” elágazás, Vörös-havas (Muntele Roșu), Vörös havas szálló, Gropșoarele-völgy, Cheia helység.

Megjegyzés: a leírásban az utolsó kiadású, négynyelvű turisztikai térkép (Dimap–Erfatur kiadó – A Kárpátkanyar öt hegysége) elnevezéseit használjuk.

Az útvonal a Cheia helységben található kolostor mellől kezdődik. A turisztikai jelzés a kék sáv, első szakaszon közös a piros kereszt jelzéssel, amely a Zágány (Zăganul) – Gropșoarele gerincre vezet. Keresztezzük a Brassó – Vălenii de Munte országot a 135-ös kilométerkőnél található, a Tâmpa-patakot átívelő hídnál, pár perc múltán áthaladunk a vízfolyáson is kiérünk egy szép lucfenyős erdővel övezett tisztásra, majd a jelzést követve beérünk a tulajdonképpeni útvonalra. Miután kiértünk a tisztásról, kelet felé tartunk, átmegyünk a Zágány patakán is, beérünk egy vegyes erdős részre, megkezdve a Buzăianu-tetőre tartó emelkedő útszakaszt. Az elején az ösvény meredekebben emelkedő, majd egyre enyhébb lesz és körülbelül egy órai út után elérkezünk az első elágazáshoz. Itt elhagyjuk a piros kereszt jelzést, amely a Zágánygerincre tart, folytatjuk az utat a Buzăianu-tető keleti oldalán, beereszkedve egy sötét lucfenyős erdőn, melyet később egy bükkös erdő rész követ míg elérjük a Șipote-patak völgyét, mely a Zágánygerinc alatt forrik. Áthaladva a vízfolyáson, körülbelül tíz percnyi emelkedő után kiérünk egy szép tisztásokkal váltakozó hegyoldalra. Utunk az erdőszélen

tart tovább, dél felé szép kilátás nyílik a Bodzai-hegységhez tartozó Szilón-alhegység erdőekkel borított gerince felé. Váltakozó, fenyves és lombhullató erdőrészekben haladunk tovább, a magas hegyoldalokról több apró patakocská folyok lefelé, közeledünk a Teleajen völgybe vezető erdészeti út felé. Bal felől elhaladunk egy jelzetlen turistaösvény kezdete mellett, mely a Sziklás-tető (Culmea Stâncoasă) felé vezető Fehér-patak (Pârăul Alb) völgyén keresztül haladva a Csukás magasabb gerincére ér ki. Folytatjuk utunkat kelet felé, körülbelül 200–300 méter megtett út után kiérünk az Esztena-tisztás délnyugati részére, áthaladva a Fehér-patakon is. Ez a tisztás körülbelül 1100 m magasan fekvő nagykiterjedésű, jellegzetes magashegyi tisztás, mely festői, nyugtató környezettel várja a turistákat.

Gyönyörű kilátás tárul elénk, főleg a csipkézett Zágány-gerinc felé.

Itt található egy a Măneciu–Ungureni erdőhivatalhoz tartozó vadászház, azonkívül egy kis lakott rész is, régebben egy pisztráng tenyészet is működött.

Az eddig tartott útszakaszt körülbelül 3 óra alatt tettük meg, az eddigi turistajelzés, kisebb kihagyásokkal, a kék sáv volt, amelyen folytatni fogjuk kirándulásunkat a kitűzött cél felé.

Innen indul viszont egy másik, már említett turistaút is a Csukás teje felé, ez a Fehér-patak völgyén és hasadékan keresztül át halad, a jelzés kék háromszög, a turisztikai leírások szerint még vadregényesebb mint az általunk választott útvonal.

Elhatároztuk, hogy az idén ezt az útvonalat is megtesszük. A tisztást személygépkocsival is meg lehet közelíteni, a Brassó – Vălenii de Munte országútról egy elég jó állapotban lévő erdészeti úton.

Egy kisebb pihenő után folytatjuk kirándulásunkat, ennek a nehezebb, de látványosabb és titokzatosabb szakaszán.

Tehát egy kis útbaigazítást kérve az egyetlen ott lakó családtól, áthaladva a tisztás egy körülbelül 350 m-es szakaszán, kiérünk a Teleajen völgyéből jövő erdészeti útra, ezen egy kis emelkedővel folytatjuk utunkat, áthaladunk a Valea Stănei vízfolyáson.

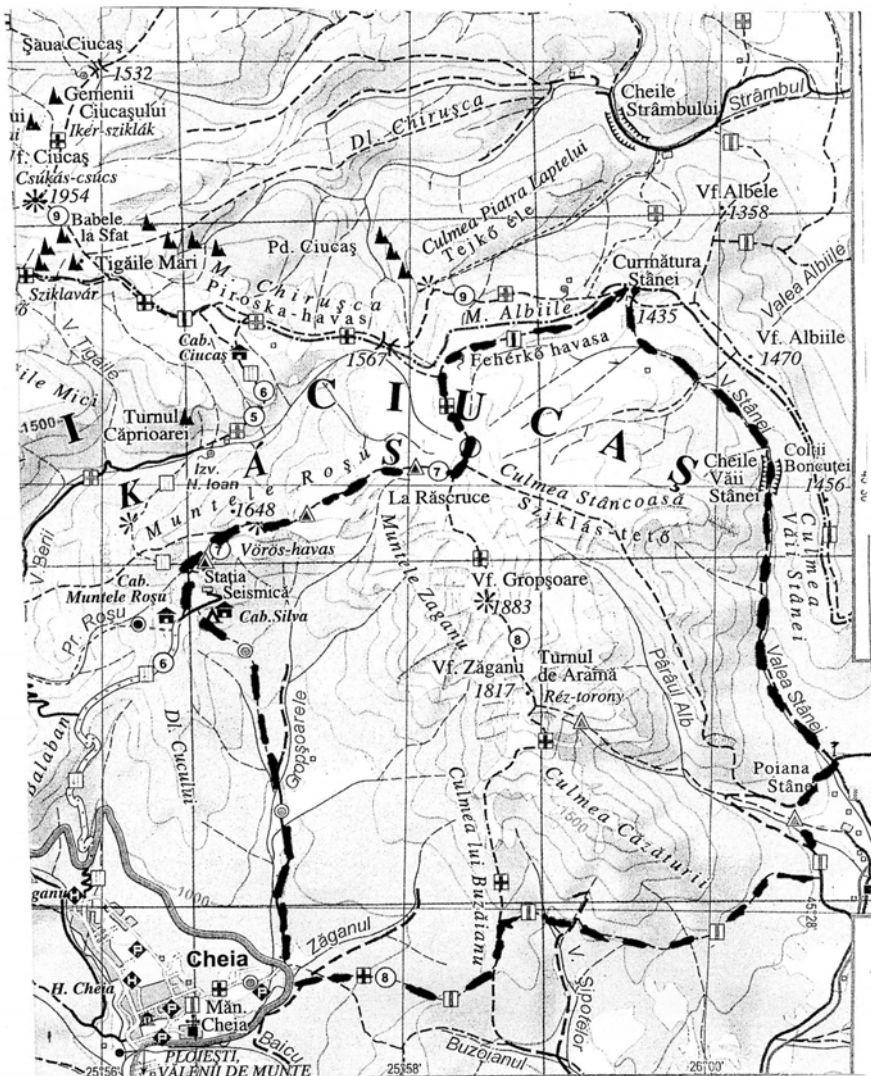
A patak bal oldalán haladunk tovább, körülbelül 2 km megtett út után elérünk a Bánkóta hágóhoz vezető elágazásig. Az útvonal balra, észak-nyugat felé folytatódik a vízfolyás irányába, lassan erdős részekbe torkolva. A völgy egyre jobban összeszűkül, körülbelül 1,5 km után még egyszer áthaladunk a vízfolyáson, ennek most a jobb oldalán haladunk,

s hamarosan a kiépített út eltűnik. Ezentúl a patak medrében, vagy ennek közelében haladunk. Innen a völgy szurdok, hasadék képet kap, az oldalai egyre jobban közelednek egymáshoz, a köztük lévő távolság nem haladja meg a 2–3 métert. A sziklafalak 100 méter magasságokból is uralják a völgyet, a víz már csak csörgedezik, lassan egészen eltűnik, bűvópatakká alakul át. A hasadék erősen kanyargós, helyenként egy méternél kisebb távolságokra szűkül, egy személy csak éppen át tud haladni a sziklafalak között.

Körülbelül 500–600 m után a völgy kezd kiszélesedni 6–8 méterre, néhol még 10 méterre is, újabb 1200 m után egy egész kis tisztásra érünk, innen az utunk emelkedni kezd és az előrehaladás egyre nehezebb lesz, mivel sok, a hegyekből legördült kisebb nagyobb kőtömb és fatörzs állja el utunkat. Vigyázva haladunk előre, kerülgetve és megmászva az akadályokat. A völgy még mindig elég keskeny, de az eddig előforduló vízmosás okozta apró kavicsos vagy az egész finom tengerparti homokhoz hasonló homokos részek már nem fordulnak elő, csak az esős vízmosások által legörgetett szikladarabok, kőtömbök. Ezeket kerülgetve már nincs is időnk a magas sziklás oldalakat megcsodálni.

Vigyázat! E nehéz szakaszokon esős időben vagy nagyobb záporokat követő időszakokban a kirándulások szigorúan tilosak. Ilyenkor az áthaladás kimondottan életveszélyes.

Tovább haladva az utunk még mindig elég meredek, de kijutva ennek egy keskeny árokszerű részéből, még egyszer áthaladunk az újra megjelenő Valea Stânei vízfolyáson és tovább már füves területen haladunk a Fehér-kő havasa (Culmea Albiilor) felé. Körülbelül 20–25 perces újabb emelkedést megmászva, találkozunk egy jelzetlen turistaösvénnyel jobbra, amely észak felé, a Fehér-kőhavas déli oldalán a Gropșoarelor nyereg felé tart. A Poiana Stânei tisztásról körülbelül 2 ½ órája indultunk el, de most már kiértünk a Fehér-kő havasa gerincén található Stânei nyeregbe (Curmătura Stânei). Ez 1435 m magasságon található. Az itt található hármás elágazásnál kissé megpihenünk, tanulmányozva az itt található útvonalakat: a piros sávval jelzett út a Bánkota-hágó felől érkezik találkozáva a kék keresztrel jelzett és Bodzavámot (Vama Buzăului) a Csukás menedékházzal összekötő útvonallal és innen indul a Piroska-havas felé a piros sávval jelzett út (a jelzések elég hiányosak), melyen folytatjuk kirándulásunkat. Ezek számunkra már ismertebb tájak, innen körülbelül 1 óra alatt kiérünk a Csukás főgerincére, a Gropșoarele–Zágány élre.

————→ Terasa strombala
 A Ciucas-hegység dél-keleti részének
 a t. a. térképén az utornal megjelölésével

Innen teljes szépségben elénk tárul a Csukás látványosan szép egész kiterjedése. Észak-nyugat felé az ismert Sziklavár (Cetatea Tigăilor) szikláit látjuk, kissé északabbra a Csukás-csúcs (1954 m) és az ezt körülvevő érdekes sziklaképződményeket csodáljuk. Most már egy kissé meggyorsított iramban (az indulástól eltelt összidő már több mint 7 óra) haladunk az ismert „La răscruce” hármás elágazáshoz, ahonnan körülbelül 1 ½ óra alatt a Vörös-havason keresztül leérünk a Vörös-havas szállóig ahol végül egy kisebb nagyobb pihenőt tarthatunk, hisz már délután 6 óra rég elmúlt. Innen a Cheia-hegységbe vezető egyik útvonalon, a kék ponttal jelzett turistaösvényen, mely később az erdőkitermelő útba vezet, körülbelül egy újabb 1 ½ órás gyaloglás után leértünk a cheiai kolostorhoz, ahonnan elindultunk.

Ez a kevésbé ismert útvonal számunkra újdonság volt, kirándulásunk emlékezetes élményt nyújtott.

Elhatároztuk, hogy az idén a Csukásnak ezt a délkeleti részét többször meglátogatjuk, a többi turistatársunkat is meggyőzve ennek a résznek a szépségéről és különös látványosságáról.

Erre a megállapításunkra jellemző amit a túránk végén az egyik résztvevőnk Boceanu Béni barátunk nyilatkozott, – ő ugyanis közölünk a legtapasztaltabb turista, aki az ország szinte minden hegységét többször bejárta, – de bevallása szerint nem jött hogy higgye, hogy országunkban léteznek ilyen szép és látványos turistautak is. Ez valószínű így is van, s egész bizonyos, hogy közölünk, aki teheti többször vissza fog térni ide. ■

A régi Enciánok válogatott írásai
Encián, 1935. április I. évfolyam, 1. szám

Indulunk

Indulunk bátortalanul, botorul. Indulunk remegő lépésekkel, tollal a kezünkben. Indulunk, az irodák, az üzletek, a gyárak, a műhelyek napi robotja után: turista újságot csinálni, mert úgy érezzük, hogy úr van mögöttünk, előttünk. Erezzük, hogy itt, e nagy turista városban hiányzik mellőlünk valami, ami összebb, közelebb hoz egymáshoz bennünket, turistákat, szívőket és a természet barátait.

Nem kívánunk hangos szócső lenni, nem kívánunk fontos helyet elfoglalni s végül nem kívánunk senkivel tökéletességünk miatt vitatkozni, s azt állítani, hogy azok vagyunk. Legalább is egyelőre nem! Irányelvünk a szerénység. Azok, kik kritikái bonckés alá vesznek bennünket s kellő megértéssel fogják meglátni hibáinkat, tudom, segíteni fognak nekünk, mert tisztába vannak, lesznek adott helyzetünkkel. Ha igaz hívei a természet szépségeinek és embertársaiknak, értékelni fogják bátorságunkat, meglátják, hogy nem csupán a mi kötelességünk a dolgozó, az idegileg fáradt emberrel a természetet megkedveltetni, megszerettetni s arra, annak szeretetére akár szóval vagy írással serkenteni.

Aki szívvel érez, ésszel gondolkozik, sajnálja a munkahely mélyétől sárguló, fakuló arcú embertársát, a napi gondoktól meggyötört idegű embert és a ma ifjúságát látja, önkéntelenül kötelességének kell érezze, hogy ő is segítsen. Meg kell győzze őket arról, hogy ki a szabadba, amely

nem mételyez, nem rombol és butit, amely csak fölfrissít, üdít és új életkedvet ad. Ki, ki az erdőkbe, a hegyekre és rétekre, ha van szabad ideje.

Indulunk mi is meggyőzni egyelőre e néhány lappal azokat, akikhez a szó nem hallatszik el, közelebb hozni az eszméhez azokat, akik csak távolról szemlélik. Indulunk szerény négy encián levéllel, gyengén, szél-től, a vihartól, a meg nem értés közönyétől remegve. Halkan jövünk, tavasszal, szürke szegényes köntösben, fázva a tavaszi szélben, mint az encián-virág a hó után, melyet ha korán jött, elpusztít a kései fagy, ha későn jött, megemészt a dédelgető napsugár. Lehet, hogy leszakít az első kis szél, eltűnünk nyomtalanul, de erre nem gondolunk, mert dolgoztunk, dolgozunk és dolgozni fogunk minden erőnkéből.

Tudjuk, küzdelmes, rögös, tövises és főleg intrikák hínárjával szövevényes útra lépünk, ahol nagy támogatás nélkül előbb utóbb elszoktak bukni, de jelszavunk: előre, Türelem és bátorság, Föl a fejjel nézünk a jövő elé, mert ki a virágot és a természetet szereti, rossz ember nem lehet.

Turisták, szők, Enciánisták! kik a természetet és a virágot szeretik, álljatok sorompóba, hosszú sorokban egymás után, mint amikor egy veszélyes gerincen kell átkelni, kéz a kézben s minden kézben egy *Encián* újság, legyünk rikkancsok mindannyian, küzdjünk a közöny, a nemtörődömség ellen, rázzuk föl az alvókat acélozzuk meg a fáradtakat, serkentsük cselekvésre őket. Igaz, jutatnunk nem lesz nagy, de boldogít az a tudat, hogy segítettünk egymáson s a jövőben bízva vethetünk reményt, mert munkánk nem marad gyümölcs nélkül, egy szebb, egy jobb turista jövő ered menyét hozza majd elénk.

Célkitűzés!

Egy turistaegyesület kötelessége nemcsak abban merül ki, hogy tagjait, azok hozzátartozóit és lelkesítő példájukkal a fárasztó munkában robotoló városi lakosságnak mennél nagyobb tömegeit a hegyek közt szabad idejükben való szabad mozgásra serkentse, s utak és menházak építésével távoli hegycsúcsokat is megközelíthetővé tegyen. Nemcsak közegészségi szempontból fontos a turisztika, mert üdülést jelent testnek és léleknek egyaránt, mozgást jelent a szabadban, napon és levegőn, fokozza életműködéseinket, életkedvünket, ritmus- és szépérzékünket, pihentetve és felfrissítve szellemünket és a természet megfigyelésével gazdagítva egyéniségünket.

A turisztikának ma ennél nagyobb hivatása van. emberiességre tanítja az embert. A végtelen méretek, a természeti célszerűségek megfigyelése, örökérvényű törvények átértékelése arra eszméltet, hogy emberek vagyunk, kik hatalmasabb törvényeknek vagyunk alávetve, mint amelyeket mi egymás kizsákmányolására, bilincsekbe verésére alkotni tudunk, hogy életünk véges és a pusztulásból állandó körforgásban új élet támad. S ha ezt átértékeljük, megértők leszünk embertársaink gyengeségével szemben és nem irigyeljük hatalmát vagy vagyonát. A turisztika nevelő hatású és mi legfontosabb feladatát abban látjuk, hogy a végtelenségre, az elmúlásra és újjászületésre való állandó figyelmeztetésével türelmessé, bizakodóvá, szerénnyé tesz, embertársunk megbecsülésére, emberszeretetre tanít és ilyenformán igyekszik ledönteni azokat a válaszfalakat, melyeket az ember embertársa közé emelt.

ENCIÁN.

Az Encián Sí és Turista Egyesület vezetősége:

Örökös tiszteletbeli elnök: *Tomcsányi Béla.*

Elnök: *Hild János.*

Alelnökök: *Ivánk Ferenc és ifj. Grabányi Mihály.*

Főtitkár: *Ördögh Sándor,* Titkár: *Wiener Ferenc.*

Levelező: *Soos Margit,* Jegyző: *Jakab Antal, Gecse Lajos.*

Pénztáros: *Zöldi Lajos és Cseke Sándor.*

Ellenőrök: *Hanke Endre és Kádár Ferenc.*

Gazda: *János József,* Ugrósánc gondnok: *Dressnand István.*

Egyesületi orvos: *Dr. Fischer Gyula.*

Ping-pong vezetők: *Bartha Károly és Likwornik Rudolf.*

Választmányi tagok: *Balló Árpád, Birtalan József, Dobos András, Kiss András, Kiss József, Lepedus István, Leiber Dénes, Polgár László, Szabó József, Tóth Lajos I., Tóth Lajos II., Török János.*

Az egyesület taglétszáma 1935. április 1-én: 220. ■

Ugrai Noémi
ugrai_noemi@yahoo.com

Sétára hívlak... a Köszörű (Graft)-patak menti várfalakhoz

A város egyik legrégebbi és legszebb része ez, a középkori város egyik határvonala. Történelmi múltján túltekintve egy különleges hangulatú hely. A több száz éves várfalak, impozáns védőbástyák, a sétány túloldalán csörgedező patak, a fákkal benőtt domboldal, előbukkanó sziklafalak, mind olyan elemek, amelyek együttesen a hely *identitását* határozzák meg. A természeti elemek, a topográfia és az ember keze által formált terek összessége adja e hely sajátosságát, egyediségét.

A várfalak építése a XIV. század második felében kezdődött el, majd fokozatosan erősítették meg, formázták az igényeknek megfelelően. Az egykori Brassó egy jól megtervezett védőrendszerrel rendelkezett és minden városlakónak megvolt a feladata támadás esetén. A várost vastag, lőrésekkel ellátott falakkal vették körül, erős bástyákat építettek, tervezői valódi stratégák voltak. A vár észak-nyugati oldalán, ahol járunk, először nyolc toronnyal megerősített fal volt, amit később megdupláztak a külső oldalon. A két várfal közti részt ún. „zwinger”-t, felszították a céhek közt karbantartás és védelem céljából. Ki-ki tudta a maga dolgát ha baj volt. A védőfalat északon a Szígyártók bástyája zárta le (1887-ben lebontották), délen pedig a Kovácsok bástyája (ez ma is áll, az Állami Levéltár székhelye). A várfalat hosszában a mészárosok és a városi hivatalnokok védték. Középen a Graft bástya átívelve a patakon teljes rálátást biztosított a várfalra mindkét irányban. A túloldalon ma-

gasló két különálló őrtorony, az impozáns Fehér és a kisebb Fekete torony célja az ez irányból jövő támadást vélt kivédeni. A Graft bástyával szemben a Fehér torony áll, amivel felvonóhíd kötötte össze. Így ostrom esetén is biztosított volt a védők cseréje. A zömök Fekete torony is ugyanígy volt összekötve a Kovácsok bástyájával.

A középkori várost is számos földrengés rázta meg, árvíz is sújtotta ezért a várfalat három sziklának támaszkodó boltívvel erősítették meg (amelyből egy ma is áll még).

Boltívek a Kösörűpatak fölött (forrás: *Állami Levéltár*)

A Kösörű patak völgye minden évszakban hangulatos, de talán a legszebb tavasszal, mikor az ébredő természet és a középkor hangulata egymásra talál. A Cenk alatti sétányhoz hasonlítva, ahol szintén fennmaradtak az erődrendszer részei, ez a sétány, ahol most járunk, sokkal intimebb, romantikusabb. Hiányzik ugyan a városi panoráma a képből,

de aki kíváncsi és fölkapaszzkodik, megtekintheti a két torony kilátóiról. Ami csak itt lelhető fel az óvárosban, az a víz-elem, ami a csobogó, zuhogó hangjával, a medrét övező növényzettel dinamikus eleme a helynek. A Köszörű-patak egy mesterségesen kialakított árok, amint a neve is utal rá (*Graft* = sánc). A középkorban a Bolgárszegről lezúduló patakokat vezették itt el. Védelmi szempontból is jelentős volt: természetes akadályt állított az ostromlókkal szemben. A várostervezésben a víz, bármilyen formában: álló- vagy folyóvízként, akár tó, akár patak vagy folyó, egy erőteljes elem, amit az ember mindig igyekezett kihasználni. A sok előny közül, most vizsgáljuk esztétikai szempontból, hiszen ma már nincsenek védelmi funkciói. Gondoljunk csak a városokat átszelő folyókra, a parkokban létesített mesterséges tavakra vagy szökőkutak változatos formáira. A víz megannyi élményt nyújt: játéka, hangja van, és reflexiói. Nyáron hűsít, nyugtat, a gyerekek pedig imádják a pancsolást. Sajnos a patak mostani látványa nem kielégítő és negatív értelemben vett illata sokakat elriaszt e szép sétányról. Ez részben annak az oka, hogy a Bolgárszegen átfolyva valószínű hogy szennyvíz is kerül bele, nagy része földve van, nem párolog és itt fölgyülemlik a hordalék, ami lebomlásnak indul. (A másik ok az bennünk, városlakókban keresendő, akik folyamatosan beledobáljuk a szemetet.) Mindig lehet látni az örvényekkel küszködő műanyag palackokat, sörös dobozokat, zacskócafatókat. Egy korszerű csatornarendszerrel és egy kis emberi jóérzéssel ezek a kellemetlenségek elkerülhetőek lehetnének.

Az aszfaltburkolat, a fémcsővekből fabrikált víz menti korlát nem illik a környezetébe, sokkal inkább találna ide egy kőburkolat és egy igényesebben kialakított párkány. A 2003–2004-es felújításkor létrehozott fahidacsákák találóbbak a hangulathoz. A várfal mentén végighúzódnó villamos vezetékeknek is lehetne jobb megoldást találni és a lámpások is lehetnének kissé stílusosabbak. Erre a zónára újabb felújítási munkálatokat terveznek és talán akkor megoldódnak (legalább) ezek a problémák. Ami minket, városlakókat és felhasználókat illet, csak belülről jöhet változás.

A napokban megtelt a brassói média az önkormányzat új nagyméretű beruházási tervének hírével, a Kolostor (Mureșenilor) utcai forgalom teljes megszüntetésével. Az ötlet önmagában nem rossz, hiszen mindenki szereti gyalogosként birtokba venni az óváros központját, amennyire lehet (gondoljunk csak a tömérdek ilyen jellegű példára Eu-

rópa szerte). Viszont a mód ahogyan ezt megvalósítani kívánja az önkormányzat, enyhén szólva fölháborító. Mint kiderült a Kolostor utcai autóforgalom elterelése már egy régi ötlet. Született javaslat erre a rendszerváltás után, 1993-ban. Akkoriban a SC Proiect Braşov SA tanulmánya azt a lehetőséget vetette fel, hogy a forgalom áttevődhetne a Kösörű patak mentére és egy alagút megépítésével lehetne megvédeni az itt levő bástyák integritását. Ezt a megporosodott javaslatot vették elő a fiókból, és erre szeretnének most alapozni. Nem született még egy konkrét terv, csak annyit tudunk, hogy egy nagy parkolóház is létesülne a megyei könyvtár mellé (ami a domboldalba illeszkedne és zöldtetővel lenne befödve). A műút a patak mentén haladna, a Fekete és a Fehér torony megvédésére pedig egy vagy két alagutat terveznek.

A Kösörűpatak völgye (a szerző felvétele)

A Bolgárszegen lakók valószínű örülnének a felgyorsított forgalomnak, de talán ennél mégiscsak fontosabb lenne mérlegelni, hogy mi lenne ennek az ára. Egy ilyen méretű beavatkozást nemcsak egy komoly forgalom-tanulmányoknak kellene alátámasztania, ami nem lokálisan kezelné a problémát, hanem figyelembe venné a leendő új út kapcsolódását a teljes forgalmi hálózatba, a jelenlegi brassói autópark létszámát, valamint ennek közép- és hosszútávú növekedési tendenciáit, de a közösség véleményét is kikérné (országunkban ez most már törvény). Nem szabad elfeledni, hogy fokozottan védett (!) műemléki zónában vagyunk, amit a jövődöbéli forgalmas útvonal teljesen megfosztana csöndjétől, hangulatától.

Miközben Európa fejlettebb országaiban kezdték belátni a megnövekedett autóforgalom káros hatását és egyre nagyobb mozgásteret kezdtek biztosítani, újra, a gyalogosok számára, mi csak most érkezünk el oda, hogy a forgalom folyósítása, a megsokasodott autóknak parkolók biztosítása a legfőbb várostervezési szempont. Nagyon sok nyugati város betiltotta az autóforgalmat a központokban (kivételt képeznek, persze az ott lakók autói), vagy egyszerűen nagyon magasra emelte a parkolódíjat, korszerűsítette a tömegközlekedést – mindezekkel ösztönözve a városlakót, hogy lemondjon a maximális komfortról és fedezze fel újra a városát gyalogosként vagy esetleg két keréken. A visszajelzések általában mindig pozitívak voltak, a lakosok újra büszkéek lettek a városra, jobban érezték magukat itt, szebbnek, tisztábbnak, biztonságosabbnak látták környezetüket.

Ezek tudatában (retorikus) kérdésem az lenne, hogy képesek vagyunk-e mások hibáiból tanulni, vagy ugyanazt az utat nekünk is végig kell járnunk? Gondolunk-e arra, hogy a mostani döntéseink olyan méretű hibákat rejthetnek, amik visszafordíthatatlan veszteségeket eredményezhetnek? ■

Kovács Eszter Apolka
III. osztályos tanuló

Kirándulás a Bolnokra

Turistanapló, 2010. augusztus 22., vasárnap

Egy napsütéses vasárnap délelőtt elindultunk apával kirándulni. A Máris útján, egy kicsi ösvényen haladtunk felfele. Egy óra is eltelt, míg két kilométert gyalogoltunk, de végül felértünk a régi menedékházhoz. Ott megpihentünk, és gyönyörködtünk a Nagy-kőhavas látványában. Ugyanott találkoztunk Timikéékkel, majd megnéztük a siklóernyősöket. Ezután felültünk a székecskékre, és leereszkedtünk a völgybe. Innen visszagyalogoltunk a forrásig, beültünk a kocsiba és hazamentünk. ■

Székecskék a Bolnokon

Ambrus Mózes
VIII. osztályos tanuló

Vártemplom-túra

A brassói református ifjúság meglátogatta a Brassó környéki vártemplomokat.

A meglátogatott helyek között volt a prázsmári, az ilyefalvi, az árkosai és a sepsiszentgyörgyi vártemplom.

Az első kiszállás a prázsmári vártemplomnál volt. A templomot 1240-ben említik először az oklevelek. Ez a szászok talán legszebb és legismertebb erődtemploma. A XVI. században többször megostromolták a törökök és a havasalföldiek. Ám soha nem tudták bevenni. Basta tábornok serege az egész falut elpusztította, de nem sikerült bevenniük az erődöt. II. Rákóczi Ferenc 1704-ben végül sikeresen bevette az erődtemplomot. A szabadságharc végéig meg is tartották afölötti ellenőrzésüket a kurucok.

A prázsmári templomerőd (Piroska Imre felvétele)

A templomot a XV. században teljesen átalakították, a folyamatos újjátásnak köszönhetően pedig ma is épségben megtekinthető.

A vár különlegessége, hogy a falakon 275 kamra van. Ezeket egy fa folyosó köti össze. Ezekben veszély esetén nem csak az emberek fértek el, de javaik is. A pénz itt is számított, hiszen vannak egészen kicsi kamrák, melyekbe a család alig fért el és vannak komfortos, háromszobások is. A templomnak megközelítőleg egyenlő szárú kereszt formája van. Különlegessége az oltár, amelyet 1480-ban készítettek, s ezzel talán a legrégebbi Erdélyben. A vártemplom védelme 3 falból állt. Az első várfal a város körül terült. Ennek a nyomai még ma is láthatók. A másik két várfal teljes mértékben látható. Ezeket 5 alagút köt össze, amelyeket kapukkal lehetett elzárni. A belső fal köré vizes árok volt kialakítva, ezen felvonható híd állt. A barbakánban működött a városháza.

Prázsmártól nem messze található az ilyefalvi vártemplom. Ennek a templomnak a helyén volt egy másik templom, melyet a XV. században építettek gótikus stílusban.

Az ilyefalvi vártemplom sarokbástyája

A templomot kettős várfal vette körül, ma azonban csak a külső várfalai maradtak épen, ellentétben a prázsmári templommal, ahol a külső várfal ment tönkre. A vártemplomot a XVI–XVII. században építették. 1612-ben Weiss Mihály brassói bíró parancsára Géczi András zsoldosaival megtámadta, és kifosztotta a falut. Ekkor azonban éjjel visszatámadták őket a falusiak, és mindenüket visszaszerezték. Egy hónap múl-

va visszatért Géczi, ám a lakosság a templomba menekült. Ekkor a zsoldosvezér visszavonult. Később már Weiss Mihály maga vezette a sereget, és elfoglalták a vártemplomot is. A legnagyobb pusztítás a falut 1658-ban érte, amikor II. Rákóczi Ferenc engedély nélküli lengyelországi hadjáratát torolta meg a szultán. Ekkor tatárok, a szilisztriai pasa, a moldvai és havasalföldi vajdák együtt támadták meg a helyiséget. Ekkor több mint 500 ember halt meg, és legalább 800 embert vonszoltak fogságba.

A belső fal még a XIX. században is állt, ekkor gabonát tároltak tornyaiban.

A harmadik kiszállás a Sepsiszentgyörgyi református vártemplomnál volt. A templom az oldalfeliratból következtethetően a XV–XVI. században készült. Az 1700-as években földrengés sújtotta a templomot, és a tornya ledőlt. Ekkor egy magasabbat emeltek. Később a falat is újjáépítették. 1849-ben épült a karzat, amelyre az új orgona került. 1940-ben ismét földrengés rázta meg a templomot. Ezután került sor a restaurálásra. Ekkor a falat is újraépítették. A templomot egy 8–10 méter magas fal veszi körül. A fal majdnem 2 méter vastag.

Az árkosi unitárius vártemplom *(Piroska Imre felvétele)*

Vártúránk utolsó állomása az árkosi unitárius vártemplom volt, amely az Árkos patak völgyében, egy magaslaton áll. A XIII. századi templomot a XVI. században átépítették, védőfalai XVII. századiak (1640), 5 saroktornya és harangtornya volt. Délkeleti tornya a XIX. szá-

zadi földrengésekben ledőlt, harangtornya megrongálódott. 1830-ban a régi templomot lebontották, 1830 és 1833 között újat építettek helyébe. 1844-ben épült mai harangtornya. A vár falán különleges felirat jelzi a templom építésének idejét.

Árkoson meglátogatható egy magán múzeum is, melyben olyan darabok is megtekinthetők, mint amilyenek a népművészeti múzeumokban sem.

A sepsiszentgyörgyi vártemplom *(Piroska Imre felvétele)*

Összesítve: a vártemplomok szerepe a falu lakosságának védelme volt invázió esetén. A történelem folyamán ezek a várak bizonyították azt, hogy építőik mesterei voltak a szakmának. Ezek a vártemplomok ma is sziklaszilárdan állnak, és ez is építőik érdeme. ■

Az EKE-Brassó 2011-es beszámolója – V. tevékenységi jelentés

Egyesületünk számára kirándulásokban, rendezvényekben, valamint munkatúrákban gazdag és eredményes volt a 2011-es esztendő.

A brassói EKE 2011-ben 81 túrát, 10 rendezvényt, 2 munkatúrát szervezett, tagjaink közül 59-en vettek részt állandó jelleggel ezeken.

Évadnyitó túránkat Nagy Béla emlékére és tiszteletére a Nagy-kőhavasra szerveztük, a hagyományos útvonalon: Malomdombok – Családi út – Nagy-kőhavas. 30 turista vett részt a kiránduláson, jó páran a csúcsra is felkapaszkodtak.

Február 24-től minden hét csütörtökjén EKE irodai program indult a brassói Demokrácia Központjában (Dobrogea utca 26.). 16–19 óra között lehetőség volt az EKE könyvecskék láttamozására, tagsági díjak kifizetésére, a megrendelt Gyopárok átvételére, túrák megbeszélésére, és más ügyintézésre.

Február 26-án és 27-én a brassói EKE-sek egy csoportja részt vett a hagyományos *szász palacsinta-karneválon*. A Prázsmáron megszervezett farsangi rendezvény igencsak bővelkedett eseményekben: jelmezes felvonulás a faluban, palacsinta sütő verseny, ínycségek kiállítása, jelmezbál, gyerekek előadásai, a híres barcasági templomerőd meglátogatása, fúvószenekar és szász népi táncok előadása, középkori hangulatot idéző lovagi torna. Honismereti szempontból sem volt jelentéktelen az esemény, dicséretes a régi hagyományok felelevenítése és megőrzése.

2011. január 1. és június 30. között Magyarország látta el az Európai Unió Tanácsa soros elnökségét, amelynek kiemelt prioritása volt Európa örökölt kulturális sokszínűségének támogatása. A Magyar Országgyűlés és a Magyar Fotográfusok Háza *Együtt-Lét / Co-Existence* címmel meghirdetett közös fotópályázatára 6000 pályamunka érkezett be. A pályázat célja, hogy méltó kiállítással mutassa be a Kárpát-medencében és Moldvában (Románia) élő közösségek életét. Több fordulás zsűrizés után legfrissebb eke tagunk, Magdó István, amatőr fotós *Kerítések* című fotója került be a döntőbe. A nagyszabású nemzetközi kiállítás 2011. március 21-én a Parlament előtt, a Kossuth téren került megrendezésre, a legjobb 50–100 pályamű megjelenítésével. A kiállítás nagysága, megszervezése egyedi volt egész Európában. Éjjel is ki volt világítva, minden képen volt egy LED, ami napenergiával működött.

Április 2-án a brassói EKE és az SKV közös kirándulást szervezett a Fogarasi-havasokba. A már szinte hagyománnyá vált, évenként megismétlődő kirándulás alkalmával a Bâlea-tó mellett épült jégtemplomot és jégszállodát látogattuk meg. Kassay Géza brassó-belvárosi református lelkész istentiszteletet celebrált a jégtemplomban. A közös ebéd után elállt a sűrű havazás, így pár percre körbelátogathattuk a sziklaormokat. Hazafele meglátogattuk a kerci ciszterci kolostort, itt Michael Reger evangélikus lelkész vezetett be az apátság történetébe.

A minden szombaton tervszerűen megtartott túrák mellett hét közben is többször a Keresztény-havasra látogattunk. Kovács Lehel brassói EKE alelnöknek segítettünk a Keresztény-havas monográfia megírásához szükséges adatgyűjtésben. A monográfia többek között annak a 34 jelzett turistaösvénynek a leírását is tartalmazza, amelyek átszövik a hegységet. 2010 október óta sikerült végigjárni, lemérni ezeket a turistautakat. Remélhetőleg a 2012-es év folyamán megjelenik a könyv az Erdélyi hegyei sorozatban.

Ha eljött a tavasz, indultak a virágtúrák: hóvirág, krókusz, leánykőröcsin, nárcisz, turbán liliom, boldogasszony papucs, szemet és szívet gyönyörködtető túrákon vettünk rész 2011 tavaszán.

Sztánán, **május 13–15.** között az Erdélyi Kárpát Egyesület megalakulásának 120. évfordulóját ünnepelte, melynek tiszteletére átvehettük a szervezet múltját és jelenét összefoglaló ERDÉLYI KÁRPÁT EGYESÜLET 120 ESZTENDŐ című könyvet. Köszönjük a jubileumi könyv kiadásában nyújtott segítséget a következő támogatóknak: Farkas Anna Lili,

Sipos Marika, dr. Sisak István, Mihály Antal, Gergely Zoltán, Sente László valamint Soós Gábornak és Soós Ibolyának a támogatások megszerzéséért.

Szívvvel lélekkel szerveztük **2011. június 24–25-én** a KŐBA Kupát, a Brassói EKE természetjáró versenyét. Lejártuk az útvonalat, kiküldtük a meghívókat, összeállítottuk a versenylapokat, a feladatlapokat kiosztottuk a bíróknak. Oklevéllel és tartalmas díjakkal szeretnénk volna megajándékozni a versenyző csapatokat, *ha az időjárás megengedi*. Megszeretném köszönni a szervező csapat: Jenci, Lehel, Tünde, Edit, Gyuri, Előd, Zoli, Zsolt, Kinga lelkesedését és odaadását a verseny megszervezéséhez és mindenkinek, aki péntek este feljött sátorozni, hogy másnap részt vegyen a versenyen. Végül 31 gyűltünk össze, ebből 6 csapatot indítottunk volna, *ha az időjárás megengedi*. Péntek éjjel már zápor, zivatar kezdődött, szombaton ez folytatódott. Kárpótolt a péntek esti gyertyafényes hangulat, gitározás, énekek, viccek. Örvendtünk hogy a régi slágereket, nótákat az egykori Kőba – négyfalusi fiatalok egyesület tagjaival énekelhettük. A hangulatot fokozták a Hétfalusi Magyar Ifjúsági Klub – HMIK csengő hangú énekesei, gitárosai: Ági, Jenci és István. Mindenki jól érezte magát, mert mi rég ilyen jót nem énekelünk. Köszönjük a Bolnoki menedékház vendégszeretetét, a DiszTípo segítségét és Fodor Levente vöröskeresztes dobozát.

Július 9–10. között a Zöld Nap Egyesület és a Cholnoky Jenő Földrajzi Társaság a Polgár-Társ Alapítvány és a Tusnád Ásványvíz Rt. Támogatásával megszervezte a III. Nemere Útja Tábor, Cófalván. A Nemere Útja kerékpár-táborok célja, hogy felhívja a figyelmet az aktív életmódra, kijelölje és népszerűsítse a zöld útvonalat, felhívja a figyelmet a sportolásra, kiemelten a kerékpározásra. Brassóból, Mihály Melinda vezetésével 10-en vettek részt a zöld út kijelölésében a következő útvonalon: Kézdivásárhely, Imecsfalva, Székelypetőfalva, Székelytamásfalva, Szörccse, Orbaitelek, Cófalva, Lécfalva, Kézdimárkosfalva, Kézdimartonfalva, Hatolyka, Szentkatolna. *„Öröm volt nézni azt a lelkesedést, amivel a brassói bringások rendelkeztek (a legidősebb a 63 éves Halász Piroska néni), annak ellenére, hogy szombat reggel 7-től a tűző napon kerékpárral érkeztek a kézdívsárhelyi helyszínre.”* – nyilatkozta Ráduly Attila projektfelelős. A 2 nap alatt a résztvevők 220 km-t kerékpároztak le a fent említett településeket érintve és Brassóba visszaérve.

2011. július 26–31. között került sor Alsójárán az EKE XX. vándortáborára, amelyen nagyszámú brassói delegáció is részt vett.

Augusztus 6-án került sor a Garcsin mezején a Pünkösdi rózsza turistaház avatójára. Balázs Mihály, a turistaház tulajdonosa családjával várta reggel 9-kor a brassói EKE turistáit, akik egy rövid pihenő és a turistaház szemléje után nekivágtak a Rencének, hogy az avató alkalmára szervezett honismereti túra során szemre vegyék a négyfalusi hegyeket. A hétfalusi csángók szent hegye, a Nagy-kőhavas vad sziklaormai, erdőségei kísérték a maroknyi csapat útját: a Hegyes-hegy, csernátfalusi és türkösi Háttető, a Fenyős, a Szenes-bérc, Poján-kő, Nagy-Kőbátető, Kőba nyaka, Kőkert, Boglya-tető, Írott-kő szegélyezte rendre a látóhatárt. A Rence nyakáig gyógynövény- és gombaszedés tarkította a menetelést, amelyet most már a Csukás, Dong-havas, Tészla, Öreg-Paláj, Vajda-havas, Hideg-völgy-havas is végigkísért bal kéz felől. A régi, nap-sütötte csángó kaszálók fűvén költötte el reggelijét a turistacsapat, majd az 1938-ban felavatott, de manapság is a katonaság használta rencsei menedékház sorompóját érintve fordult vissza, hogy visszaérjen a turistaház avatójára. Kettőkor már igencsak megtelt a turistaház terasza, számos vendég, meghívott érkezett az avatóra. A menedékházat Nt. Barcsa István bácsfalusi evangélikus lelkész áldotta meg, majd dr. Kovács Lehel István, a brassói EKE alelnöke a hely szelleméről, az ősi csángó kaszálók egykori világáról beszélt. Végül Balázs Mihály erősítette meg, hogy a földszinten nagy ebédlővel, konyhával, az emeleten kényelmes ágyakkal felszerelt szobákkal ellátott turistaház szeretettel vár minden közeli vagy távoli, hazai vagy külföldi turistát, csoportot. Kapui nyitva állnak.

Szent István királyunkra emlékezett, valamint a modern, európai, keresztény magyar állam megalapítását ünnepelte a brassói EKE a **2011. augusztus 27-én** szervezett ezeréves határtúra alkalmával a Lovak havasán. Szász Ágnes és dr. Kovács Lehel István vezetésével 15 brassói és négyfalusi turista járta végig 20 km távolságon az ezeréves határutat a Bretócsa-hágó – Lovak havasa – Bábos-hegy – Kis-Báb – Nagy-Báb – Kecskeláb útvonalon, s 1500, 1700 m magasban, havasi legelőkön, vagy sziklák között 6 határhalom, 2 vas határjel maradványát találta meg, de külön érdekességnek számított az R 159-es számot viselő határjel, amelyet az egyik kőbáb sziklájába véstek.

Szeptember 2–4. között szervezte meg az udvarhelyi EKE a Hargita teljesítménytúrákat. Soós Gábor, Vass László a km-est sikeresen teljesítette, Szász Zoltán és Ágnes a 25 km-est járta végig. A csíkszéki Erdélyi Kárpát Egyesület legnagyobb rendezvényén, a Dél-Hargita teljesítménytúrán, vettek részt a brassói ekések **szeptember 10-én**, 40, 25, illetve 15 km-es szakaszokon. A 40 km-es szakaszt (Tusnádfürdő – Sólyomkő – Nagy Piliske válla – Mitács-puszta – Kakukk-hegy – Nagylázpuszta – Szentimrei Büdösfürdő – Vendelné-kútja – Bilibók-puszta – Csíkszereda) útvonalat Soós Gábor teljesítette. A 25 km-es szakaszt (Csíkszereda – Zsögödfürdő – Fenyves nyaka – Szentimrei Büdösfürdő – Vendelné-kútja – Bilibók puszta – Csíkszereda) útvonalat Blénesi Edit és György teljesítette. A 15 km-es szakaszt (Csíkszereda – Zsögödfürdő – Rejtekek patak forrása – Bilibók puszta – Csíkszereda) útvonalat Mezei Júlia, Szász Zoltán, Szász Ágnes teljesítette.

A Kárpátok Bércein Vándorútra **2011. szeptember 17–24.** között került sor a Pestkörnyéki Kárpát Egyesület szervezésében, Vámos László vezetésével. Brassóból Szász Ágnes és Soós Gábor sikeresen végigvándorolta a Déli Kárpátokat a Tulisa-hegység – Retyezát – Kis-Retyezát – Godján-hegység – Cserna-havasok – Herkules-fürdő útvonalon. A megtett távolság 138,6 km, szintemelkedés 6730 m.

A szeptemberi, októberi, de a november eleji kiváló időjárásnak köszönhetően az EKE Brassó túrázói számos magashegyi túrán vehettek részt. A szép őszi napokat kihasználva kétszer járták meg a Fogarasi havasokat, megmászták a Vânătoarea lui Buteanu csúcsot (2507 m) és a Szombatvölgyön, majd a Nagy-ablakon át megmászták a Cheia Băndei (2383 m) csúcsot. A Királykő sziklacsipkéi sem maradtak ki. A Hegyes csúcs (2136 m) és a Padina Popii (1970 m) csúcs gyönyörű kilátást nyújtott a csapatnak. A Bucsecs már behavazott Gaura-katlanját, de a közelünkbe lévő Csukás hegység kőalakzatait sem hagyta ki a társaság.

A Pestkörnyéki Kárpát Egyesület meghívására, a többéves jó együttműködés gyümölcseként, az EKE Brassó képviselői is részt vettek a **2011. október 20–23.** között megrendezett VII. PKE Nemzetközi Turistatalálkozón. A rendezvény helyszíne Boldogkőváralja volt, a Zempléni (Tokaji)-hegység délnyugati kapuja. A programot a környék érdekességeit feltáró gyalogtúrák, élménybeszámolók, vetítések, pálinka- és borkóstolók, táncmulatságok tették teljessé, de nem maradhatott ki a hagyományos disznóvágás sem.

2011. október 31-én, 18 órától tartotta az Áprily Lajos Főgimnázium dísztermében igen sikeres előadását Erőss Zsolt a Lhoce-expedícióról. A közel 200 érdeklődőt vonzó élménybeszámoló előadást az EKE Brassó tagjaival szervezett közös vacsora követte. A rendezvény támogatói az Áprily Lajos Főgimnázium és a Brassai Társaság. Másnap, november 1-jén Erőss Zsolt rendhagyó földrajzórát tartott az Áprily Lajos Főgimnázium tanulóinak.

A **2011. november 6–14.** között megtartott Brassói Magyar Napok nyitórendezvényét az EKE Brassó szervezte. Közel kétszázan gyűltek össze reggel 10-kor a nagyáruház parkolójában, hogy dr. Kovács Lehel István túravezetésével a Gábony-lépcsőket megmászva, mintegy 4 km-t és 400 m szintkülönbséget megtéve a Cenk csúcsára jussanak. 1916-ig itt állt a Honfoglaló vitéz szobra, amely a köztudatban Árpád-szobor néven él. A 20,3 m magas szobrot a millenniumi ünnepek alkalmával, 1896. október 18-án leplezték le a Cenk csúcsán, 1913-ban bombatámadás érte, súlyosan megrongálódott, majd ledőlt. Talapzatának nagy részét az 1916-ban Brassóra támadó román hadsereg hordta el. A talapzat megmaradt részére került fel az Árpád-szobrot ábrázoló Brassói Magyar Napok lógóját tartalmazó lobogó, és Toró Tamás az EMNT Brassó megyei elnöke megnyitotta a 22 rendezvényt összesítő Brassói Magyar Napokat. A honismereti túra során dr. Kovács Lehel István két előadást tartott az együtt kiránduló tanulóknak, fiataloknak, felnőtteknek, nyugdíjasoknak, az elsőt a Cenkről, a másodikat pedig Brassó történetéről.

December 17-én szervezte meg a brassói EKE a hagyományos Zöld Karácsony kézműves műhelyt a Pünkösdi Rózsa menedékházban. A fahéjas forralt bor és a fohagymás zsíros kenyér illata mellett karácsonyi asztali díszeket, valamint ajtókra akasztható koszorúkat és ablakdíszeket készített a társaság. A jó hangulat megalapozta a másnapi, december 18-iki túrát is. Az újult erővel megmászott Kiskirálykő csúcsa a nap-sütéses kék égnek és a friss hónap köszönhetően gyönyörű kilátásban részesítette a túrázókat.

Jó hangulatban zajlott le karácsony másodnapján, **december 26-án** a Hegyeshegy gödrében megszervezett első karácsonyi túra is. A brassóiak által Napos oldalnak nevezett helyen – amelyet a hétfalusiak Toplós-kútnak hívnak, és a hiedelem szerint szépasszonyok fürödtek itt, s ha valaki naplemente után iszik belőle, bivaly alakú szellemek fogják kí-

sérteni – ütöttek táborát a túrázók és ünnepelték meg a karácsonyt. Blénesi Edith és Mihály Melinda maguk készítette ajándékokkal köszöntötték túratársaikat. Karácsony harmadnapján, **december 27-én** Mihály Melinda és Szász-Varga Szörény vezetésével a brassói EKE tagjai második karácsonyi túraként a Keresztény-havasra kirándultak, ahol a Tejbarlangban ünnepelték Jézus születését. A csapat egy része a Posta rétéről busszal, a másik része pedig a Salamon-kőtől gyalog közelítette meg a Pojánát, ahonnan ki a Schmautz-szakadékon, ki a Lehmann-ház felől közelítette meg az 1350 m magasságban fekvő Tejbarlangot, amely nevét a belsejét borító mésztejről kapta. A barlangba elhelyezett 100 gyertya és LED-es karácsonyfadíszek ünnepi hangulatot varázsoltak a sötétség eme birodalmába, s a felcsendülő karácsonyi dalok visszhangra leltek a cseppkövek között, de a lelkekben is. E különleges eseménynek csupán néhány téli álmát alvó denevér volt szem- és fültanúja. Az ünneplés után a Drester-rétet érintve, a Sárga úton sétált le a társaság a Salamon-kőig.

Szintén hagyományosan, a Cenk csúcsán fogadták a brassói EKE tagjai a új esztendő is, ahol sok kedves kirándulótárssal koccinthatnak, reménykedve, hogy 2012 a békesség és sok szép túrázás éve lesz. A Brassó főteréről fellőtt tűzijátékok áttetszettek a sűrű ködben, amely csak éjfél után jóval szállt fel és tette csillogóvá a hazafele vezető utat. Újév napja a pihenésnek volt szentelve, de január másodikán már sokan vágtak neki a Malom-dombtól a Nagy-kőhavasnak, hogy részt vegyenek az évnyitó Nagy Béla-emléktúrán. A Családi út havas csillogása vezetett a menedékházig, ahol örömmel üdvözölhették a háromszéki EKE csapatát. Páran a szelek uralta csúcsra is felmentek, majd ugyanolyan jó hangulatban telt el a hazavezető út is. Az eseményekről szóló fényképek megtekinthetők a <http://picasaweb.google.com/edithblenesi> albumban.

2012. január 28-29-én tartotta a brassói EKE kirándulással egybekötött 2011-es évértékelőjét a Királykő lábánál a Tamás menedékházban.

Az évértékelő alkalmából a brassói EKE elnöksége 38 díjat osztott ki: egyesületünkben **5 aranyjelvényes természetjáró**: Soós Gábor, Blénesi Edit, Blénesi György, dr. Kovács Lehel István, Szász Ágnes, **5 ezüstjelvényes természetjáró**: Steinesz Valéria, Popa Doina, Grépály István, Benedek Zelma, Szász Zoltán és **10 bronzjelvényes természetjáró**: Savu Ștefan, Vass László, Kovács Tünde, Schneiduch Éva, Savu Anikó, Chi-

riac Simona, Csórik Katalin, Illyés Károly, Márkos Mária, Székely Gyula részesült elismerésekben.

Szász Ágnes brassói EKE elnök évértékelője

Lehmann Károly-díjat kapott az év férfi túravezetője Blénesi György, **Papp Anna-díjban** részesült az év női túravezetője Blénesi Edit, **dr. Binder Pál-díjban** részesült az év honismereti túravezetője, dr. Kovács Lehel István, **Pialoga Pál-díjban** az év rendezvényszervezője, Szász Ágnes, **Székely Géza-díjban** az év teljesítménytúrázója Soós Gábor, **Halász Gyula-díjat** kaptak az év munkatúrázóit Soós Gábor, Gergely Zoltán, **Zerge-díjjal** tüntettük ki az év legfiatalabb túrázóit (10 év alatt): Kovács Eszter Apolka, Kovács András Apor, Kovács Árpád Apold, Nádudvary Dávid, Nádudvary Gyopár, Soós Fruzsina és Soós Ilka, valamint **Szentner József-díjjal** (70 év felett) az év legidősebb túrázóját Dombay Istvánt.

Díszoklevelet kapott Nádudvary György – Egyesületünk különleges elismerése a *Csütörtöki séta mozgalom* megálmodásáért és elindításáért; Hanke Rezső – Egyesületünk tevékenységének jelentős támogatásáért, amit azzal ért el, hogy a több mint másfél éve kezdeményezett Csütörtöki séták nemcsak állandó részvevője, hanem ötletes, rövid kulturális műsoraival nagymértékben népszerűsíti is azt; valamint vitéz Lay Imre – Hősies, emberfeletti magatartásáért, amit a Brassói Magyar Napok alkalmával tanúsított. Betegen is szükségesnek érezte, hogy

részt vegyen az egyesületünk által szervezett megnyitón, a Cenk-csúcsra, ahol a millenniumi Árpád szobrunkra emlékeztünk. Minden energiáját mozgósítva, betegen kapaszkodott fel a szerpentineken, és gyalog is jött le.

*

Dr. Herrmann Antal gondolatával, szavaival szeretném zárni a 2011-es év értékelőjét: *„A hegyóriásokkal szemben eltölpül az emberi nagyság és hatalom: a tavasz bájai mellett elhomályosodik az emberi szépség; a természet kincseihez mérten koldus az emberi gazdagság; a teremtés bölcs rendjéhez képest tévelygés az emberi okosság. A természetben elmélkedve gyönyörködés, tehát az igazi turistaság óvó és gyógyító szere a nagyzásnak és dölyfnek, a hiúságnak és irigységnek, a hivalkodásnak és fukarságnak, az önhittségnek és elbizakodásnak. A természet ölén eltűnnek a mesterséges különbségek; mindnyájan emberek és testvérek vagyunk.” ■*

János Rezső

A BL-turisták nevében

A 900. BL-túra Találkozni a Szabadsággal

1994. március 8. – mi, brassói, Brassó környéki turisták, természetbarátok ezt a dátumot tekinthetjük a brassói szervezett csoportos kirándulások újjászületési időpontjának. Ismert, hogy Brassó a régmúltban is a (hegyi) turizmus, a természetjárás legfőbb központja volt, országos viszonylatban a háború előtt itt jöttek létre és működtek a legfontosabb turistacsoportok. A történelmi hitelesség érdekében említjük meg, hogy az ország első ilyen egyesületének, a szászok által 1880-ban Nagyszébenben megalakított SKV-nek (Siebenbürgischer Karpathen Verein) legnagyobb és legszámottevőbb tagozata Brassóban létesült, 1881-ben.

Az elkövetkező időkben alakultak a magyar anyanyelvű (de nem kizárólag) természetjárók társulásai: erdélyi vonatkozásban az Erdélyi Kárpát Egyesület, brassói vonatkozásban a Brassói Turista Egylet, és

nem utolsó sorban az 1931. január 7-én létrehívott Encián Sí- és Turistaegyesület. E turistacsoportoknak gazdag, sokoldalú tevékenységük volt: természetjárás, hegyi turizmus, sport- és kulturális tevékenységek, menedékházak építése és működtetése, turistautak létrehozása és jelzése, természetvédelmi akciók stb. A háborús időkben – a már ismert okok miatt – ezek közül egyeseket törvényileg betiltották, vagyonukat államosították, mások tevékenysége egyszerűen megszűnt. Ez utóbbi helyzetben az Encián volt, mely a háború után, 1945-ben jelképesen újjáalakult, nevét Encián Turista és Testnevelési Egyesületre változtatta. Tevékenysége később hanyatlásnak indult, míg végül 1948-ban a brassói magyar turistamozgalom megszűnt, beolvadt a „népi és nemzeti sportmozgalomba”. Ma már bátran állíthatjuk, hogy az akkori természetbarát és turistaszellem nem szűnt meg, csupán felélesztésre várt. Kiemelnénk az Encián tevékenységét, mi magunkat ezen egyesület utódjának tekintjük.

A hajdani Encián tagságának összetétele vegyes volt, mind a foglalkozás, mind a társadalmi hovatartozás vagy a nemzetiség tekintetében. Brassóiak voltak, együtt járták a Brassó környéki hegyeket, erdőket, feldevén a hétköznapi nehézségeit, gondjait, a magaslatokra, csúcsokra felérve mindig szabadnak, gondtalannak érezték magukat. Brassó elismert és megbecsült polgárai voltak, orvosok, tanárok és más értelmiségiek, kiváló mesteremberek, többen köztük az írott szavak megjelenítését szolgáló nyomdászok. (Tomcsányi Béla, az Encián örökös tiszteletbeli elnöke korának legkiválóbb brassói könyvkötő mestere volt, Lehmann Karcsi bácsihoz hasonlóan a brassói turizmus legendájává vált, a 2004-ben elhunyt Szentner József kiváló offszetnyomó gépmester, később nyomdaigazgató volt, Puiu Aurel, Căpățână Constantin, Lájber Dénes szintén e szakma kiváló művelői.)

Az egyesület szervezését, irányítását olyan még ma is elismert és megbecsült személyek végezték, mint Hild János, Ördögh Sándor, Förster Balázs, Csegezi György, Bogdán Gyula, Pászka Ignác, Csáky Jenő, Zakariás Ferenc, Zöldi Lajos, Schifendecker Károly, s még lehetne folytatni, de ezzel nem szeretnénk csorbítani a hajdani EKE, BTE, SKV tevékenységét, tagságának ugyancsak elismerten kiváló eredményeit.

Brassó román lakosainak körében működő ilyen egyesületekről nincsenek adataink, ugyanígy az ország távolabbi vidékeiről sem.

Ilyen történelmi háttérrel, nem véletlen, hogy a rendszerváltás utáni szervezett turizmus újraindítása Brassóban történt meg.

Ez a pillanat a Brassói Lapok, illetve ennek kiváló újságírója, Nagyhalmágyi József (igazi nevén, Stéger József) nevéhez fűződik. Nagyhalmágyi József, az ország nyugati mezőségéről Brassóba származott értelmiségi sok éven át szolgálta a magyar újságírást. Talán ő is elmondhatja magáról, mint több más arról a vidékről származó brassói, hogy gyerek- vagy fiatalkorában a legnagyobb hegy amit látott, a vasúti töltés volt. De Brassóba kerülve megkedvelte az itteni hegyeket, azok szerelmese lett, a környezet barátja, a sport rajongója. A kitűnő zenekritikái mellett szintén Aradi Endre néven jegyzett sporttal kapcsolatos írásai a Brassói Lapok kedvelt írásai voltak. Bevallása szerint ez is közrejátszott abban, hogy pont ő kezdeményezte ennek a szép, egészséget szolgáló mozgalomnak az újraindítását. Elmondhatjuk, hogy ez országos viszonylatban is úttörő pillanat volt, ugyanis a legrégebbi SKV is csak a 128-as kormányrendelettel, 1998-ban alakult újra, s ezen belül a brassói tagozatot, az SKV egyetlen, gyakorlatilag néhány taggal kiránduló részét 2008-ban jegyezték be. A többi brassói turistacsoport is jóval az első kirándulásaink után alakultak újra vagy jöttek létre: az EKE brassói és négyfalusi tagozatai, a BTE (2004-ben), a Floarea de Colț (1998) és az Amicii Salvamont (1996). A felsorolás érdemi jelentőséggel ugyan nem bír, csupán a történelmi hűség kedvéért említjük meg.

A kezdeti időpontra visszatérve, talán nem érdektelen feleleveníteni azokat a sorokat, amelyeket a túraalapító, ma Magyarországon és Ausztriában élő Nagyhalmágyi József turistabarátunk írt le 2004-ben, az 500. túra alkalmából: *„Tíz évvel ezelőtt (1994-ben) szimbolikusan a patinás Katalin-kapunál találkoztunk először, a Brassói Lapokban megjelent újsághír nyomán. Onnan indultunk el, csendben, kissé bátortalanul, botorul. Ám mindannyian átértéztük, hogy ebben a nagy turistahagyományokkal megáldott városban hiányzik mellőlünk valami, ami összébb, közelebb hoz egymáshoz bennünket, a természet barátait. Szerencsére, akkortájt még akadtak közöttünk néhányan, akik a hajdani Encián-szervezete túrák emlékének felelevenítésével idéztek élményeikből. Sokan talán akkor hallottuk először, hogy ebben a városban mily szép múltba gyökerezik a turisztika, mily gazdag a tárháza”.*

Ez a tény, továbbá a hallott visszaemlékezések, a kezünkbe került Encián folyóiratok, évkönyvek arra késztettek, hogy magunkévá tegyük

annak hagyományait, utódjának tekintsük a nem hivatalosan összeállt csoportunkat. Kezdeti nagyszámú csapatunkból később tagjaink egy része kilépett, megalakítva az EKE-csoportokat, az újraalakult országos EKE tagozataként, majd egy ezen belüli újabb szétválás után, a hajdani BTE hagyományaira alapozva újraalakult a BTE is. Ez utóbbiak jogi személyiséget is nyertek. Azt a tény, hogy kevesebb mint 20 év alatt a brasói magyar turizmus szervezés tekintetében így megoszlott, nem újdonság, nem csoda. Ezt „nemzeti betegségünknek” is lehet tekinteni, hiszen tudjuk, hogy ott, ahol legalább két magyar van, ott két, ha nem három csoport, frakció, egyesület, párt stb. fog létezni. Ez lehet előny, hátrány is. Előny például – ahogy a mostani BTE tiszteletbeli, Amerikában élő elnöke, Orosz József mondta – a több túra, több kirándulás, nagyobb választási lehetőség. Hátrány, hogy az mint előfordult köreinkben is, alkalom teremtődik személyeskedésre vagy gyerekes haragra, elégedetlenségre. De az ilyen ritka megnyilvánulásokat is turistaszellemben kell kezelni, s állítjuk: így is történik. Csoportjaink, tagjaink között baráti viszonyok uralkodnak. Szívesen kirándulunk együtt is, együtt örülünk a természetadta szépségeknek, együtt háborodunk fel, ha kirándulásaink útvonalain az emberi hanyagság, felelőtlenség, rosszakarat megnyilvánulásaival találkozunk.

Visszatérve, meg kell említenünk, hogy régebben szándékunkban állt turistacsoportunkat jogi nyilvántartásba vetetni, mint az Encián jogutódja, a Csuklyon-havas lábánál levő telek tulajdonjogát érvényesíteni, ugyanis az Encián jogilag nem szűnt meg, csak tevékenysége maradt abba. De erről alapgárdánk tagjainak a véleményére hallgatva, egyelőre lemondunk, látva, hogy milyen nemkívánatos és kellemetlen helyzetek, megnyilvánulások fordulhatnak elő az ilyen hovatarozások esetében. Maradunk hát szellemi, baráti összetartozásban, közösen örülve kirándulásaink élményeinek. Szeretnénk továbbra is a Brassói Lapok sokat jelentő szellemi védnöksége alatt kirándulni, magunkénak vallva továbbra is az Encián jelszavát: *„Elértük az egyik hegyet? Vár ránk a másik! Megmáztuk az egyik csúcsot? Int felénk a másik! Hív, vár a hegytetők, erdők, dombok örök és határtalan Szabadsága!”*

Eszünkbe jut alapítótagunk, Nagyhalmágyi József kedvenc idézete, Farcádi Sándor, a hajdani turistabarát költő verssorai: *„Ünnep virradt rám, drága / szent szabadnap / Ha fenn járhattam fenyvesed / között, / S lehettem sorsvert, gondtól / üldözött / Te visszaadtál ismét / önmagam-*

nak.” Ilyen érzések ihlették a nagy költőnket, Reményik Sándort is a következő sorok megírására: „... *Bucsecs, Csukás, Királykő, Kőhavas / A Fellegvár alattuk mily avas. / A Nagykőhavason mentem én által, / És találkoztam fent a Szabadsággal.*”

Ma, amikor a több mint 17 évvel ezelőtti első túráinkat felelevenítjük, nem tehetjük meg, hogy ne emlékezzünk meg azokra, akik induláskor, vagy azt követően mellénk szegődtek, de most már nem vehetnek részt kirándulásainkon. Elsősorban azokra, akik kezéből végleg kihullott a turistabot. Első túravezetőnk, Pialoga Pál hagyott itt viszonylag korán bennünket, aztán őt követték Brummer Frédi, dr. Binder Pál, a kiváló helytörténész, aki számtalan hegyi tisztáson rögtönzött előadásával nyújtott feledhetetlen élményt. Ercse Sándorra, Tóth Ferencre, Jezsek Kálmánra, Bedő Ernőre, Wotsch Ferencre, Róth Károlyra, Szentner Józsefre, Hanke Arthurra, Szócs Bélára, Szőke Mihályra, Molnár Zoltánra, Kovács Dezsőre, Papp Annára a kegyelet, a tisztelet hangján emlékezünk.

A 900. BL-túra

Természetbaráti tiszteletünknek jelét küldjük veterán turistabarátainknak, akik különböző, főleg egészségügyi okok miatt nem tudnak velünk tartani: Mihály Lajosnak és Mihály Erzsébetnek, Tamás Tibornak, György Imrének, György Erzsébetnek, Vandra Dórának, Molnár Jánosnak és a többi alkalmi kiránduló társunknak.

Külön üdvözljük a külföldön élő alapító tagunkat, Nagyhalmágyi Józsefet. Jóska barátunk! Kezdeményezésed, lám, jó talajra talált Brassóban. Kívánunk neked jó egészséget, hosszú életet!

Eltökélt szándékunk, az 1000. túránkat is megérjük, az két év múlva lesz. Nem fogunk megállni, hisz sok fiatal és idősebb természetkedvelő és kirándulni vágyó brassói ezentúl is méltó kitartással fogja járni hegyeink, dombjaink, erdeink turistaösvényeit.

900. jubileumi túránk alkalmával mintha a természet is a brassói turistákkal tartott volna. Az idei téli idény első igazi havazására ébredtünk január 7-én, mely napra e különleges túránkat terveztük. Ez is hozzájárult, hogy kirándulásunk emlékezetes maradjon.

A jubileumi megemlékezés helyére több mint 120-an gyűltünk össze.

Legtöbben egy igazi téli, könnyebb Brassó-környéki, majdnem két órás kirándulás után értünk. Részvettünk állandó- és alkalmi, valamint veterán túratársaink, testvéri turistacsoportjaink számos tagja, sőt több természetbarát ismerős is.

Ugyanakkor résztvettek: Ambrus Attila, a Brassói Lapok, szellemi védnökünk turizmuskedvelő- és támogató főszerkesztője, Sente László városi tanácsos, az RMDSZ brassói szervezetének elnöke, Nádudvary György aktív turista és városunk ismert magyar személyisége. Kellemes pár órát töltöttünk el a szép téli környezetben, megemlékeztünk az időközben elhunyt turistatársainkról, felelevenítettük az eltelt időszak számos szép élményét. Még egyszer elhatároztuk, hogy folytatjuk kirándulásainkat, várva a két soron következő, azaz a 950. és főleg az 1000. jubileumi túránkat. ■

Kovács Lehel István
klehel77@yahoo.com

Keresztény-havas

Bevezető

Télen jó pár hétre felhőbe burkolózik, nyáron őrhegyként emelkedik Brassó fölé a *Keresztény-havas*. Ha szép idő van, a szobánk ablakából látszik, hogyan működik a felvonó. Gyermekkoromban nyomon követett iskolába menet, most is végigkísér útjainkon.

Ikertestvére a Nagy-kőhavas, mind földrajzi, geológiai, mind néprajzi, helytörténeti szempontból. A Keresztény-havas a hazai szász turista-ság bölcsője, míg a Nagy-kőhavas a magyar turistaságé. A szász turista-egyesület már 1883-ban felépítette első menedékházát a Keresztény-havason, és megkezdte az ösvények kijelölését. A mai úthálózat is ezen alapszik.

Látványokban, turisztikai és sportolási lehetőségben igen gazdag, fekvése kedvező. Egynapos túrákon minden nevezetessége felkutatható, télen is viszonylag könnyen járható. Számos sípálya, sziklamászó útvonal várja az érdeklődőket. Növény- és állatvilága változatos. Nem csoda, hogy a brassói EKE (Erdélyi Kárpát Egyesület), az SKV (Siebenbürgischer Karpatenverein), vagy a más magyar és román turista- és hegymászó egyesületek tagjai, de a csak kirándulni, kikapcsolódni vágyók is igen gyakran látogatják.

Román nyelvű ismertető szép számban jelent meg a Keresztény-havasról, egy német nyelvű is, magyar viszont eddig még nem. Eléggé ne-

héz volt a magyar helynévanyagot feltérképezni, azonosítani, jó lenne, ha a manapság használatban lévő román helynevek mellett fennmaradna a magyar és a szász névanyag is.

A magyar *Keresztény-havas* elnevezés a hegy lábánál elterülő *Keresztényfalva* nevével és a *kereszténységgel* függ össze. Alfred Prox szerint *keresztény* szavunk, s így a Keresztény-havas neve is óbolgár eredetű. A szó középkori magyar formája *kirisztián*, *kirisztyán*, majd *keresztén* volt.

A régi erdélyi források *Brassó havasának* említik, a *Keresztény-havas* vagy *Posztóvár* elnevezések csak a XVIII. században jelennek meg.

A román *Postăvaru* névre több magyarázat is kialakult. Sokak szerint a Salamon-kőnél működő kallómalmoktól és a posztókészítő mestersegből származik. Orbán Balázs is *Posztóvárnak* emlegeti a hegyet. Mások a magyar *Posztóvári* vagy *Posztóváry* családnévből származtatják.

Binder Pál szerint a barcasági hegyek nevei a területet bérlő, esztenákat létesítő juhászok családneveiből származnak. Egy 1694-es összeírásban több *Postevayrul* nevű bolgárszegi juhász is megjelenik, Sztoyke Postevayrnak pedig esztenája volt a Krukkon. Binder Pál levéltári kutatásokra alapozva idézi a *Posztóvár – Keresztény-havas* névváltást: „*Posztovarul sive Christianul*” és feltételezi, hogy a névváltás egy új birtokos, tulajdonos megjelenése miatt következett be 1732-ben.

Stavros a *Postăvaru* elnevezést a magyar *pusztavár*, *pusztavárak* – lakatlan, elhagyott várak – szavakból származtatja, Vlad Totoianu régész mutatott rá arra, hogy az Alsótömös–Predeál szakaszon, de akár az Üveg-völgyben vagy a Salamon-kőnél több honfoglalás előtti várrom is fellelhető. A jozefiniánus térképen (1780–1784) a Tömösi-szorosban egy *Posta Vára* elnevezés is megjelenik. Ezek a várak szolgálhattak a névalak megjelenéséhez.

A német *Schuler* elnevezés onnan származik, hogy az egykori szász középiskola diákjai a tanévnyitó ünnepeket a hegy tisztásain tartották, amelyek az iskola birtokát képezték. A Keresztény-havas a *diákok havasa* (*Mons Gymnicus, Schulberg*) volt. Némelyek az elnevezéssel kapcsolatban azt is tartják, hogy a csúcs sziklája éppen úgy néz ki a hegy hátán, mint egy iskolástáska. Orbán Balázs így ír erről: „*Ezzel ismét összefüggött a más nagy hegyre menés (Berg gehen, ad montes ire) t. i. a nyári hónapok minden első hétfőjén a fiatalság tanítóinak vezetése mellett egy kirándulást tett az egykor iskola birtokában volt Schuler-Gebirg*

(Keresztyén-havas) nevű havasra. Ekkor szokták volt megfürösztés és leöntözés által az újoncz tanulókat beavatni; mitől bizonyos összeg lefizetésével – mi közmulatozásra fordított – megválthatta magát. Az öntözés a gyapjúmosóknál történt, a fölavatandó a patakba állt, a többiek a partról mindenféle edényekkel nyakon öntötték, s ezáltal mintegy megtisztítva avatták föl.” A német elnevezés hatására magyarul is használatos még a *Diákok havasa*, *Diákhavas* vagy akár a *Deákhavas* név is.

Káprázatos utazásra hívom a Kedves Olvasót, túrázót, tartson velünk a Keresztény-havasra, ismerje meg a sziklák varázslatos világát, a hely évezredes történetét, érezze a fák és virágok fenséges illatát!

Ez a monográfia 2010-es mementó is, még a nagy építkezések előtti állapotában ábrázolja a Keresztény-havast. A Ruja-réten létesítendő tó, valamint a sípályák 20 ha területű kiegészítése pár turistautat is enyhén módosítani fog. S hogy változó világunk nyomon követhető legyen, a www.kereszteny-havas.ro honlap segít minden információt naprakészen tartani.

Köszönetet mondok feleségemnek, gyermekeimnek, a brassói EKÉ-seknek – *túratársaimnak* –, akik elkísértek útjaimon, segítettek végigjárni az itt bemutatott turistaösvényeket.

A szerző

Felhívás

Kovács Lehel István *Keresztény-havas* című könyvét a csíkszeredai Pallas-Akadémia Kiadó jelenti meg az ERDÉLY HEGYEI sorozat 33. könyveként. A könyv nemcsak földrajzi, geológiai, természetrajzi, turisztikai szempontból tekinti át a Keresztény-havast, hanem honismereti, történeti hivatkozásokat is tartalmaz. Fejezetei: *Természetföldrajzi áttekintés, Történelmi áttekintés, A Keresztény-havas a szépirodalomban és a művészetben, Turizmus, Menedékházak, szálláshelyek, A hegység megközelítése, Túraútvonalak, Felvonók, Sportolási lehetőségek, Magyar-román-német helynévszótár, Könyvészet, Túraútvonalak listája.*

A 34 túraútvonalat bemutató, színes térképpel ellátott könyv ára 32 lej. A megjelenéshez szükséges összeg előteremtése érdekében a Brassói Lapoknál iratkozási, rendelési listát nyitottunk, felkérjük a Brassó megyei turistákat, valamint mindazokat, akik érdeklődéssel fogadnák a *Keresztény-havas* könyvet, hogy időben rendeljék meg ezt. ■

A KÖVETKEZŐ SZÁM TARTALMÁBÓL

Következő lapszámunk tematikája a

Csukás-hegység

Kérjük, hogy természetfotóikat, írásaikat küldjék el szerkesztőségünk címére 2012. május 15-ig.

Köszönjük!

Impresszum

Főszerkesztő: **dr. Kovács Lehel István**

Grafikai szerkesztő: **Tomos Tünde**

Felelős kiadó: **Ambrus Attila**

Megjelenik negyedévente.

Kiadja az Editor BL 49 Kft.

Iuliu Maniu utca 32. szám, 10-es iroda

Tel./fax: 0268/475 303

brassoi@brasovia.ro

ISSN 2284-7030